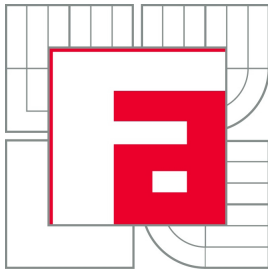

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ
BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA ARCHITEKTURY
ÚSTAV TEORIE

FACULTY OF ARCHITECTURE
DEPARTMENT OF THEORY

HISTORIE A ČINNOST URBANISTICKÉHO PRACOVIŠTĚ VÝZKUMNÉHO ÚSTAVU VÝSTAVBY A ARCHITEKTURY V BRNĚ

THE HISTORY AND ACTIVITIES OF THE TOWN AND COUNTRY PLANNING DEPARTMENT
OF THE RESEARCH
INSTITUTE FOR BUILDING AND ARCHITECTURE IN BRNO

TEZE DIZERTAČNÍ PRÁCE

DOCTORAL THESIS SYLLABUS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Mgr. MARKÉTA ŽÁČKOVÁ

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

prof. Ing. arch. JAN KOUTNÝ, CSc.

DATUM OBHAJOBY

BRNO 2014

OPONENTI

KLÍČOVÁ SLOVA

Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA), Stavoprojekt, Československá akademie věd (ČSAV), socialismus, Československo, Brno, architektura, urbanismus, územní plánování, rozvoj měst a regionů, životní prostředí, investiční výstavba, komplexní bytová výstavba, teorie architektury a urbanismu, orální historie

KEY WORDS

The Research Institute for Building and Architecture (RIBA), Stavoprojekt, The Czechoslovak Academy of Sciences, socialism, Czechoslovakia, Brno, architecture, urban planning, spatial planning, urban and regional development, natural environment, built environment, investment housing, complex housing development, theory of architecture and urban planning, oral history

NÁZEV PRACOVIŠTĚ, NA KTERÉM JE ULOŽEN RUKOPIS:

Práce je k dispozici na Fakultě architektury VUT v Brně, Poříčí 5, 639 00.

© 2014 Markéta Žáčková

OBSAH

1. ÚVOD	3
1.1. Téma práce	
1.2. Současný stav bádání. Kritika pramenů a literatury	3
1.3. Cíle a výzkumné otázky	4
1.4. Metodologie a postup práce	5
2. INSTITUCIONALIZACE ZKOUMÁNÍ ARCHITEKTURY A URBANISMU V ČESKOSLOVENSKU MEZI LETY 1918–1948	6
2.1. Vysoké školy	6
2.2. Státní úřady a instituce	6
2.3. Vědecké a výzkumné instituce	7
3. SITUACE VÝZKUMNÝCH INSTITUCÍ ZAMĚŘENÝCH NA ARCHITEKTURU, URBANISMUS, ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ A VÝSTAVBU PO ROCE 1948	8
3.1. Únor 1948: znárodnění a zakládání státních podniků	8
3.2. Československé stavební závody a Stavoprojekt	8
3.3. Okolnosti založení VÚVA	9
4. VÚVA A JEJÍ URBANISTICKÉ PRACOVISŤE V BRNĚ	10
4.1. Institucionální struktura a náplň činnosti VÚVA	10
4.2. Náplň činnosti urbanistického pracoviště VÚVA v Brně	12
4.3. Osobnosti	13
5. VÝZKUMNÉ ÚKOLY, PROJEKTY A PUBLIKACE URBANISTICKÉHO PRACOVISŤE VÚVA V BRNĚ MEZI LETY 1950–1989	13
5.1. I. fáze: 1950–1957	13
5.2. II. fáze: 1958–1969	14
5.3. III. fáze: 1970–1989	15
5.4. IV. fáze: 1990–1994	15
6. PO ZRUŠENÍ VÚVA	16
7. ZÁVĚR	17
8. BIBLIOGRAFIE	18
9. CURRICULUM VITAE	26
10. PŘÍLOHY (1. rozhovor s Vladimírem Matouškem ze dne 15. 1. 2013; 2. rozhovor s Dušanem Riedlem ze dne 20. 5. 2014; 3. rozhovor s Evou Rozehnalovou a Alenou Navrátilovou ze dne 27. 6. 2014; 4. rozhovor s Hanou Urbáškovou ze dne 13. 5. 2014; 5. rozhovor s Jiřím Fixelem a Zdeňkem Pechem ze dne 29. 5. 2014) – srov. ŽÁČKOVÁ, Markéta. <i>Historie a činnost urbanistického pracoviště Výzkumného ústavu výstavby a architektury v Brně</i> . Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, 2014. 91 s. Vedoucí disertační práce: prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc., s. 71–91.	

1. ÚVOD

1.1. Téma práce

Předkládaná disertační práce je věnována historii a činnosti urbanistického pracoviště Výzkumného ústavu výstavby a architektury (VÚVA) v Brně od jeho založení v roce 1954¹ po zrušení v roce 1994. Na pozadí tohoto stěžejního tématu se zaměřujeme rovněž na otázky institucionalizace výzkumu v oblasti architektury, urbanismu a územního plánování mezi lety 1918–1948, abychom nastínili kontinuitu vědecko-výzkumné praxe v českém prostředí s obdobím po tzv. vítězném únoru. Hlavní pozornost je věnována období mezi lety 1948–1989, dotkneme se však i aktivit brněnského pracoviště VÚVA v transformačních devadesátých letech.² Práce zohledňuje také vazby ústavu k centrálně plánovanému hospodářství, k industrializovanému stavebnictví, dotýká se jeho vztahu k projekční praxi a snaží se zformulovat odpověď na otázku, z jakého důvodu se výsledky jeho výzkumů ve většině případů míjely s praktickým fungováním oboru.

Se zvýšenou pozorností se zabýváme obdobím padesátých let, kdy byl ústav založen a kdy vznikaly první komplexní urbanistické příručky určené pro využití v projekčních ústavech a kdy brněnské pracoviště VÚVA připravovalo podklady k druhému zákonu o územním plánování a výstavbě (č. 84/1958 Sb.) a let šedesátých, kdy byly realizovány rozsáhlé experimentální akce spojené s uváděním výzkumných výsledků VÚVA do praxe prostřednictvím realizace experimentálních staveb i větších obytných celků, aby byly ověřeny stavební technologie optimální pro prefabrikaci a typizaci coby nezbytných složek industrializovaného stavebnictví. V oblasti urbanismu a územního plánování se zaměříme na teoretická východiska, na nichž byla založena výzkumná práce brněnského pracoviště VÚVA (polská teorie prahů a koncepce střediskového osídlení podle Waltera Christallera).

Důležitou součástí práce představují ústní svědectví osobností, které v ústavu působily a jejichž výpovědi zachycené v rámci rozhovorů uskutečňovaných v letech 2012–2014 charakterizují jednotlivé fáze existence pracoviště z osobní perspektivy a přispívají tak k plastickému dokreslení jeho fungování. K proniknutí do administrativních mechanismů, procesů zadávání, zpracovávání a charakteru výzkumných úkolů i každodenní provozní praxe pracoviště významnou měrou přispělo studium nezpracovaného fondu G 437 – Výzkumný ústav výstavby a architektury uloženého v Moravském zemském archivu v Brně.

1.2. Současný stav bádání. Kritika pramenů a literatury

Vzhledem k vzrůstajícímu zájmu o reflexi období socialismu, od něhož již vznikl dostatečný odstup, aby se mohl stát předmětem zkoumání, se v recentní literatuře – byť dosud řídkěji – setkáváme přiblížením s činností VÚVA, především pak v souvislosti s rozsáhlými výzkumy bydlení, s nimiž začalo pražské pracoviště koncem padesátých let. Okrajově se působnosti dotýká ústavu Hubert Guzik v kolektivní monografii *Experimentální sídliště invalidovna* připravené k vydání v září 2014 pod editorským vedením historika umění Ladislava Zikmunda-Lendera.³ Slovníková literatura VÚVA nezahrnuje, a to ani jinak poměrně komplexní *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*⁴ není činnost ústavu zmíněna. Geneze vzniku ústavu je přiblížena v dosud cenné monografii Josefa Pechara.⁵ Dalším titulem, který zmiňuje existenci ústavu, je obsáhlá a pečlivě vypracovaná publikace *2 x 100 mil. m²*

¹ Od 1. 1. 1954 byla instituce s konečnou platností přejmenována na Výzkumný ústav výstavby a architektury. Geneze vzniku pracoviště, změn v jeho názvech a nadřízených orgánech je vyložena v kapitole 3.3. Okolnosti založení VÚVA.

² (jhr). Věc. Územní plánování na Ministerstvu hospodářství. Ruší se VÚVA. Změny v odboru ÚP. *Architekt* XL, 1994, č. 3, s. 5.

³ GUZIK, Hubert. Hotelový dům. In: ZIKMUND-LENDER, Ladislav (ed.). *Experimentální sídliště Invalidovna*. 1. vyd. Praha: Lender a Národní památkový ústav v Praze, 2014, s. 112–127.

⁴ KNAPÍK, Jiří a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948–1967*. 1. vyd. Praha: Academia, 2011. 2 sv. Šťastné zítřky; sv. 5.

⁵ PECHAR, Josef. *Československá architektura 1945–1977*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979. 474 s., s. 47–59.

zpracovaná pod editorským vedením architekta Martina Hejla vydaná u příležitosti 14. mezinárodního bienále architektury v Benátkách.⁶

1.3. Cíle a výzkumné otázky

Cílem předložené práce je zmapování činnosti brněnského urbanistického pracoviště VÚVA prostřednictvím periodizace a vývojové specifikace jednotlivých historických etap. Studie představuje klíčové osobnosti spojené s touto institucí a její roli v soudobé vědecko-výzkumné praxi; soustředí se rovněž na publikační aktivity pracoviště s odkazem na soudobé recepce jeho činnosti s akcentem na autentické výpovědi dobových aktérů. Zohledňujeme také společensko-politický vývoj, který přirozeně ovlivnil programovou náplň a koncepční směřování této jedinečné výzkumné instituce. Práce zmiňuje také vazby zdejších urbanistických přístupů k zahraničním teoriím a konceptům a naznačuje též potřebnost a nezastupitelnou funkci této instituce nejen v odborném, ale i v celospolečenském rámci, zejména s ohledem na současnou porevoluční absenci jakéhokoli pracoviště s podobným zaměřením. Samostatná část předložené práce je věnována pojetí experimentální výstavby ve vztahu k činnosti VÚVA; zamýšlí se nad významem pojmu experiment v kontextu plánování a výstavby, který do jisté míry stojí v opozici vůči tradičním uměnovědným výkladům.

Hlavním cílem práce je soustředěné zhodnocení historie a geneze založení tohoto pracoviště na pozadí permanentní reorganizace veškerých institucí státního resortu. Na jejím základě lze následně stavět dílčí studie věnované konkrétním projektům jako například zpracování experimentálního projektu osídlení Jihomoravského kraje, pardubické aglomerace nebo brněnského regionu. Podnětné téma představuje rovněž disproporce mezi základním a aplikovaným výzkumem v rámci institucionální praxe zejména v osmdesátých letech. Pro vytýčení předmětu výzkumu jsme určili tři základní otázky: kdo působil v brněnské sekci VÚVA a proč, kým byla zadávána a hodnocena činnost pracoviště a jaké byly jeho vztahy k politickému vývoji a případně k dalšímu institucím. Dotýkáme se také další související otázky, a to z jakých příčin nedoházelo k implementaci výzkumných výsledků do praxe.

1.4. Metodologie a postup práce

Ke sledovanému tématu přistupujeme jednak prostřednictvím historického exkursu pojednávajícího o podmínkách výzkumu v oblasti architektury a urbanismu mezi dvěma světovými válkami a po roce 1948, jednak prostřednictvím zmapování a zhodnocení výzkumných úkolů a publikační činnosti brněnského pracoviště VÚVA, které po druhé světové válce zásadně přispěly k formulaci teorie a metodologie urbanismu a územního plánování v Československu. Teoretické uvažování o architektuře, urbanismu, územním plánování a souvisejících disciplínách před rokem 1948 je přiblíženo na základě kritiky dobových textů (zejména teoretických statí architektů a urbanistů uveřejňovaných v odborných časopisech, společenských revuích a knižních publikacích) a recentní literatury, která se – byť veskrze sporadicky – dotýká otázek institucionálního zakotvení výzkumné činnosti v rámci daných disciplín.⁷

Základním metodologickým postupem je klasická historickosrovnávací metoda, která operuje se sekundární literaturou a prameny (články v odborných periodících, monografické publikace, archivní dokumenty, legislativa).

Další metodou uplatněnou pro zpracování disertační práce je metod a orální historie založené na shromažďování, uchování a interpretaci vzpomínek lidí, komunit a přímých účastníků minulých událostí.⁸ To je i případ historie VÚVA a jeho urbanistického pracoviště v Brně, jehož činnost stále není adekvátně zpracována. Z tohoto důvodu jsou vzpomínky pamětníků (bývalých zaměstnanců instituce) velmi cenným zdrojem informací a vhodně doplňují

⁶ HEJL, Martin et. al. *2 x 100 mil. m²*. 1. vyd. Praha: KOLMO.eu, 2014. 403 s. ISBN 978-80-260-6127-4.

⁷ K tématu institucionalizace vědy a výzkumu srov. sborník *Instituce, osobnosti, ideje a struktura vědy v českých zemích*. Praha: Archiv Akademie věd ČR, 2007. 271 s. Práce z Archivu Akademie věd ČR, A 9 (ř. A, sv. 9).

⁸ VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011. 293 s. ISBN 978-80-87398-22-7.

archivní výzkum pramenů. V kontextu orální historie však nejde o pouhé získávání faktů, její hlavní prioritou je samotný subjekt rozhovoru a jeho individuální sdělení, osobní prožitky. Osobní rozhovory s pamětníky tak v předkládané práci pomáhají dotvořit celkový pohled na zkoumané téma.

2. INSTITUCIONALIZACE ZKOUMÁNÍ ARCHITEKTURY A URBANISMU V ČESKOSLOVENSKU MEZI LETY 1918–1948

2.1. Vysoké školy

Architektura, urbanismus, územní plánování, stavebnictví a další související obory byly v období mezi dvěma světovými válkami institucionálně zkoumány především na půdě vysokých škol: Českého vysokého učení technického v Praze (jak byla v roce 1920 přejmenována Pražská polytechnika), Školy architektury Akademie výtvarných umění v Praze a České vysoké školy technické v Brně. Určující roli v procesu formulování teoretického uvažování v této oblasti zaujímal výuka urbanismu a výstavby měst.⁹ Vysoká škola architektury a pozemního stavitelství byla jednou ze sedmi vysokých škol (fakult) spadajících pod ČVUT v Praze, jejímž prvním děkanem byl Antonín Balšánek, kterého v roce 1922 vystřídal Antonín Engel. Tento renomovaný urbanista a teoretik architektury založil v roce 1925 první samostatný Ústav stavby měst a současně působil ve funkci vedoucího Ústavu architektoniky. Další významnou osobností, jež se podílela na konstituování a vedení výuky urbanismu na ČVUT v Praze, byl Alois Mikuškovice, který od roku 1925 působil jako asistent profesora Engela na Ústavu architektoniky, odkud po čtyřech letech přešel na Ústav stavby měst, který vedl od roku 1938. Činnost tohoto pracoviště obnovil po druhé světové válce a pod názvem Ústav stavby měst a krajinného plánování je vedl až do své smrti v roce 1952.

K rozvíjení teoretického uvažování a studia urbanismu přispěla také Škola architektury na Akademii výtvarných umění v Praze, zejména díky Josefu Gočárovi, který – jakožto nástupce Jana Kotěry – vedl toto pracoviště od roku 1924 do počátku druhé světové války.

V roce 1919 vznikl odbor architektury na České vysoké škole technické v Brně. Výuku zde zpočátku vedli někteří pedagogové z odboru inženýrského stavitelství, například Karel Hugo Kepka, z jehož podnětu byl odbor založen a který působil ve funkci jeho prvního děkana, nebo Emil Králík.¹⁰ Postupně sem však přicházeli noví přednášející, mezi nimiž byl také Adolf Liebscher, který zde působil nejprve jako mimořádný (1922) a následně řádný profesor (1929–1949) pro architekturu a stavbu měst a nejvýrazněji se zasadil o zavedení výuky urbanismu.¹¹ Na jeho místo pak nastoupil Bohuslav Fuchs a v letech 1919–1924 zde přednášel rovněž honorovaný docent urbanismu Vladimír Zákřejs.¹² Počátek druhé světové války v roce 1939 znamenal uzavření vysokých škol, které byly znovu otevřeny v roce 1945.

2.2. Státní úřady a instituce

Vedle vysokoškolských pracovišť měly po vzniku samostatného Československa v roce 1918 klíčový vliv na rozvoj urbanismu a územního plánování také státem zřizované úřady a instituce. V hlavním městě to byla Státní regulační komise založená v souvislosti se vznikem Velké Prahy dne 1. 1. 1922 (pražská asanace byla zahájena roku 1895, s počátkem první světové války byly ukončeny nejzávažnější zásahy).¹³ Posláním Státní regulační komise bylo vytvořit „přehledný,

⁹ K historii a přehledu činnosti výukových pracovišť v uvedených oborech srov. DOSTALÍK, Jan. *Ekologicky šetrné tendence v československém urbanismu a územním plánování v letech 1918 až 1968* [online]. 2013. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jiří Kroupa. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/74365/fss_d/ [cit. 16. 2. 2014].

¹⁰ PERNES, Jiří. *Kapitoly z dějin Vysokého učení technického v Brně: (cesta moravské techniky 20. stoletím)*. 1. vyd. Brno: VUTIUM, 2009, s. 42.

¹¹ LIEBSCHER, Adolf. Odbor architektury a pozemního stavit. na čes. vys. škole technické v Brně. Reforma studia v rámci jednotné vysoké školy architektury. *Architekt SLA XXXV*, 1936, s. 53–58.

¹² DOSTALÍK, 2013, s. 14.

¹³ HRŮZA, Jiří – ZAJÍC, Josef. *Vývoj urbanismu II*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické, 1996, s. 233–234.

regulační a zastavovací plán pro hlavní město Prahu“ zaručující jeho jednotný stavební rozvoj. Její nástupnickou organizací se roku 1940 stala Plánovací komise pro hlavní město Prahu a okolí, jejíž činnost byla s ohledem na dobu a podmínky založení více než problematická (přípravné práce na její zřízení probíhaly na podzim roku 1939). Komise ovšem zanikla už v následujícím roce.

Neméně důležitou roli jako Státní regulační komise v Praze sehrál ve vývoji meziválečného československého urbanismu městský stavební úřad v Brně, kde byla zaměstnána řada vynikajících architektů. Vedle nejznámějších představitelů funkcionalismu Jindřicha Kumpošta a Bohuslava Fuchse to byl např. František Sklenář.¹⁴ Prvním, kdo zastával funkci hlavního architekta města Brna, se stal Jindřich Kumpošt (1920–1925), jehož pro následující čtyřleté období vystřídal jeho dlouholetý blízký spolupracovník Bohuslav Fuchs. Příslušníci „brněnské urbanistické školy“, jak označuje architekty a urbanisty působící v okruhu městského stavebního úřadu Otakar Nový, vycházeli z předpokladu, že město nelze úspěšně a vyváženě projektovat bez širších sídelních, dopravních, sociálních, hospodářských a přírodních souvislostí,¹⁵ což dosvědčují jejich společné práce jako např. *Soutěžní návrh na regulaci města Brna (1926–1927)*¹⁶ nebo *Soutěžní návrh na dopravně komunikační plán a náměty k hospodářskému plánu pro zájmovou oblast Velkého Brna (1933)*.¹⁷ Velké Brno vzniklo už v roce 1919, tedy tři roky před Velkou Prahou. Podobně jako v Praze uvažovalo se i zde o zřízení regulační komise, chyběl však dostatek finančních prostředků a ustanoven byl tedy pouze „alternativní poradní sbor (30. ledna 1923) nedisponující ovšem takovými pravomocemi jako pražská komise.“¹⁸

2.3. Vědecké a výzkumné instituce

Dalšími institucemi zabývajícími se teorií architektury a urbanismu byly Česká akademie věd a umění založená architektem, stavitelem a mecenášem věd a umění Josefem Hlávkou¹⁹ a Masarykova akademie práce.²⁰ Tyto instituce se zasloužily především o vydávání teoretických statí o urbanismu, územním plánování, inženýrských dílech, dopravě, osídlování i tvorbě krajiny. Masarykova akademie práce navázala na činnost předválečné Technicko-hospodářské jednoty. V roce 1922 byl z iniciativy architekta a urbanisty Vladimíra Zákrejse při Akademii zřízen Ústav pro stavbu měst, který měl podle svých stanov fungovat jako platforma pro spolupráci mezi odborníky z oboru urbanismu a jeho činnost se měla zaměřovat na veškeré aspekty úpravy a udržování měst. Tato v současnosti poněkud pozapomenutá instituce zanikla v roce 1952.²¹

Hlavním fórem pro zveřejňování aktuálních tendencí v oboru před druhou světovou válkou byly specializované časopisy profesních seskupení architektů a výtvarných umělců, kde byly publikovány jednak teoretické studie, jednak projekty – *Styl*, *Stavitel*, *Stavba* a spojením těchto tří titulů vzniknuvší časopis *Architektura*, *Architekt SIA*, *Horizont*, *Krása našeho domova* nebo umělecký měsíčník *Volné směry*.²²

¹⁴ NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. 1. vyd. Praha: Prostor, 1998, 479 s. ISBN 80-85190-70-2, s. 247.

¹⁵ NOVÝ, 1998, s. 247.

¹⁶ Autoři Bohuslav Fuchs, Josef Peňáz a František Sklenář obdrželi za tento soutěžní projekt nejvyšší cenu, jak uvádí VALDHANOVÁ, Lucie. Bohuslav Fuchs. *Brněnský architektonický manuál* [online]. 2009–2012. [cit. 19. 12. 2013]. Dostupné z: <http://www.bam.brno.cz/architekt/2-bohuslav-fuchs>.

¹⁷ Ibidem: Autoři Bohuslav Fuchs, Jindřich Kumpošt, František Sklenář a kolektiv vědeckých pracovníků městského úřadu v Brně obdrželi za tento návrh nejvyšší cenu.

¹⁸ POTŮČEK, Jakub. Mezi monumentalitou a utilitarismem. In: PELČÁK, Petr – WAHLA, Ivan (eds.). *Jindřich Kumpošt: [1891–1968]*. Brno: Spolek Obecní dům Brno, 2006, s. 26.

¹⁹ Historie AV ČR. *Akademie věd české republiky* [online]. 23. 11. 2009. Dostupné z: http://www.cas.cz/o_avcr/historie/ [cit. 19. 9. 2013].

²⁰ DOSTALÍK, 2013, s. 13;

²¹ KODERA, Pavel. Ústav pro stavbu měst při Masarykově akademii práce. In: *Instituce, osobnosti, ideje a struktura vědy v českých zemích*. Praha: Archiv Akademie věd ČR, 2007. 271 s. Práce z Archivu Akademie věd ČR, A 9 (ř. A, sv. 9), s. 243–267

²² *Styl: měsíčník pro architekturu, umělecké řemeslo a úpravu měst*. Praha: Mánes, 1909–1913, 1920–1938;

Stavba: měsíčník pro stavební umění. Praha: Klub architektů, 1922–1938. ISSN 0231-858X;

Stavitel: odborný umělecko-technický měsíčník. Praha: Stavitel. Sekce klubu inženýrů a stavitelů v Praze, 1919–1936. ISSN: sine;

Architektura: spojené časopisy Stavba, Stavitel, Styl. Praha: Klub architektů, 1939–1942. ISSN 1803-5574;

3. SITUACE VÝZKUMNÝCH INSTITUCÍ ZAMĚŘENÝCH NA ARCHITEKTURU, URBANISMUS, ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ A VÝSTAVBU PO ROCE 1948

3.1. Únor 1948: znárodnění a zakládání státních podniků

Bezprostředně po tzv. vítězném únoru došlo v důsledku znárodnění k likvidaci soukromých ateliérů a projekčních prací stejně jako stavebních firem. V souladu s požadavky na centralizaci a industrializaci stavebnictví byly již v roce 1948 založeny Československé stavební závody s jediným univerzálním projekčním podnikem PA 100 Stavoprojekt, který pak v různých administrativních formách a pod různými názvy existoval až do začátku devadesátých let.²³

Činnost Stavoprojektu měla směřovat ke zprůmyslnění stavební výroby, které mělo být zajištěno již ve stadiu kvalifikovaně zpracovaných architektonických návrhů, podle nichž měla být realizována podstatná část výstavby na celém území republiky.²⁴ Už v dubnu 1948, kdy začal Ústřední výbor architektů likvidovat soukromé firmy, byli architekti vyzýváni, aby vstupovali do národních architektonických ateliérů vytvořených Unii architektů ČSR.

3.2. Československé stavební závody a Stavoprojekt

Při zakládání Výzkumného ústavu výstavby a architektury se opakovalo obdobné schéma jako při zřízení Československých stavebních závodů a Stavoprojektu v roce 1948, jejichž činnost byla původně rozčleněna pouze územně na základě rozdělení republiky na nové kraje. Podobně jako se ze Stavoprojektu postupně začaly vyčleňovat Kovoprojekta, Chemoprojekt, Hutní projekt a další ústavy podle oborové specializace, tak se – po založení a zániku prvního poválečného výzkumného pracoviště s pouze jednoletou působností (1948–1949), jímž byl Výzkumný ústav Československých stavebních závodů (ČSSZ n. p.), který se posléze transformoval ve Výzkumný ústav stavebnictví a architektury (VÚSA)²⁵ – začal VÚSA, dále diferencovat na devět specializovaných ústavů. Mezi těmito ústavami byl i Ústav architektury a územního plánování (ÚAÚP), do něhož byl včleněn také Ústav územního plánování (ÚÚP) založený 1950 v Brně. Ústav architektury a územního plánování s již integrovaným Ústavem územního plánování byl po reorganizaci projektové činnosti k 1. lednu 1954 přejmenován na Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA). Poslání a struktura VÚVA však zůstaly od jeho založení 1. ledna 1952 nezměněny (tenkrát ještě pod názvem Ústav architektury a územního plánování – ÚAÚP).²⁶ Pod názvem VÚVA pak pracoviště fungovalo od roku 1954 do roku 1993, kdy bylo zrušeno a jeho aktivity přešly do gesce Ústavu územního rozvoje, jehož činnost se však již neprofilovala jako výzkumná, nýbrž jako agenturní. Ústav od roku 1993 až do současnosti slouží jako agentura vykonávající servisní činnosti pro Ministerstvo pro místní rozvoj. Jedná se o rozpočtovou organizaci a organizační složku státu²⁷.

Architekt SIA: časopis československých architektů SIA. Praha: Spolek československých inženýrů, 1927–1951. ISSN 1803-3385;

Horizont: revue současné kultury v Československu. Brno: Václav Roštlapil, 1927–1932;

Kráska našeho domova: časopis ochránců a přátel přírody. Praha: Svaz čes. spolků okrašl. v král. Českém, 1904–1950, 2001–. ISSN 1213-5488;

Volné směry: měsíčník umělecký. Praha: Mánes, 1896–1949. ISSN 1802-7253.

²³ ÜBERALL, 2008, s. 17.

²⁴ PECHAR, Josef. *Československá architektura (1945–1977)*, Odeon, 1977, s. 21.

²⁵ Jak uvádí NOVÝ – PROCHÁZKA, 1987, s. 19, VÚSA byl založen Ministerstvem stavebního průmyslu 1. ledna 1951 a zrušen Ministerstvem stavebnictví 1. ledna 1952. K témuž dni založilo Ministerstvo stavebnictví devět specializovaných ústavů, mezi nimi také Ústav architektury a územního plánování (ÚÚAP) se zaměřením na teorii a dějiny architektury, typizaci a územní plánování. Tento byl 1. ledna 1954 přejmenován na Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA) a jeho působnost rozšířena na oblast výstavby průmyslových, zemědělských, sídlištních a inženýrských staveb.

²⁶ Ibidem, s. 1.

²⁷ VESELÝ, Robert. *Výroční zpráva za rok 2011. Česká republika. Ústav územního rozvoje, organizační složka státu: Ústav územního rozvoje (dále jen ÚÚR nebo ústav) byl zřízen ve smyslu zákona č. 576/1990 Sb., o pravidlech hospodaření s rozpočtovými prostředky České republiky a obcí v České republice (rozpočtová pravidla republiky) rozhodnutím ministra hospodářství České republiky č. 42/1994 ze dne 25. května 1994 č. j. 172 785/94-33 k 1. září 1994 jako rozpočtová organizace. S účinností od 1. ledna 2001 ve smyslu § 51 odst. 1 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku*

3.3. Okolnosti založení VÚVA

Vznik Výzkumného ústavu výstavby a architektury v roce 1954 (pod tímto názvem fungujícího až do roku 1994) jakožto samostatné státní organizace zaměřené na teorii architektury a urbanismu byl podmíněn společenskopolitickou situací, která nastala po nástupu komunistického režimu v Československu v roce 1948, mimo jiné charakterizovanou zřizováním řady nových institucí, které byly pověřeny realizací a kontrolou centrálního plánování. Oblast výzkumu architektury a územního plánování spadala – příznačně pro dobovou restrukturalizaci státního aparátu – postupně do gesce různých nadřízených orgánů, což přinášelo nemalé komplikace jak na úrovni plánovací praxe, tak na úrovni vykonávání běžných úředních úkonů. Obor byl od roku 1945 řízen Státním úřadem plánovacím, následně Ministerstvem výstavby, Ministerstvem místního hospodářství, Státním výborem pro výstavbu, částečně pak přešel pod Státní plánovací komisi, dále pod Státní komisi investiční výstavby a v roce 1948 konečně pod Ministerstvo techniky.²⁸

Počátkem roku 1951 byl – jakožto výsostně teoreticky zaměřené pracoviště – založen Výzkumný ústav stavitelství a architektury a v následujícím roce pak také Ústav architektury a územního plánování. S ohledem na silnou urbanistickou tradici, reprezentovanou osobnostmi Bohuslav Fuchse, Jindřicha Kumpošta a dalších, a současně na zamýšlenou celostátní působnost instituce bylo po roce 1950 vybráno Brno jako sídlo Ústavu územního plánování. Ústav, který byl zpočátku řízen ústředním ředitelstvím Státních projektových ústavů v Praze, byl však již roku 1951 začleněn do nově vzniklého Výzkumného ústavu stavebnictví a architektury, v němž se soustředil veškerý výzkum v tomto oboru. Jeho neúměrný rozsah (kolem 1 200 pracovníků) se brzy ukázal jako obtížně zvládnutelný, a proto byl v roce 1952 rozdělen na více specializovaných výzkumných organizací. Brněnské urbanistické pracoviště se pak stalo součástí nového Ústavu architektury a územního plánování přejmenovaného v roce 1954 na Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA). Poslání a struktura VÚVA však zůstaly od jeho založení 1. ledna 1952 nezměněny (tenkrát ještě pod názvem Ústav architektury a územního plánování – ÚAÚP).²⁹ Pod tímto názvem pak pracoviště se sídlem v Praze, Brně a Bratislavě fungovalo od roku 1954 do roku 1994, kdy bylo zrušeno a kdy jeho aktivity přešly do gesce Ústavu územního rozvoje se sídlem v Brně, jehož činnost se však již neprofiluje jako výzkumná, nýbrž jako agenturní.³⁰

4. VÚVA A JEJÍ URBANISTICKÉ PRACOVISTĚ V BRNĚ

4.1. Institucionální struktura a naplň činnosti

Původní statutární vymezení činnosti Výzkumného ústavu výstavby a architektury³¹ bylo následující: teoretický a experimentální výzkum; spolupráce v technickém rozvoji a ekonomii výstavby; vypracování podkladů pro typizaci staveb a stavebních dílců; příprava norem; poradenská služba; odborné školení a odborný styk se zahraničními a mezinárodními institucemi. Uvedené úkoly měly naplňovat čtyři základní odborné skupiny: skupina územního plánování (na brněnském pracovišti); skupina typizace; skupina teorie a dějin architektury a skupina literární,

---

České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů a vyhlášky č. 62/2001 Sb., o hospodaření organizačních složek státu a státních organizací s majetkem státu, se stal ÚÚR rozhodnutím ministra pro místní rozvoj č. 47/2001 ze dne 27. září 2001 č. j. 21370/2001-31 organizační složkou státu, březen 2011 [online]. 4. 4. 2012. Dostupné na: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=4351> [cit. 17. 9. 2012].

²⁸ Podrobný přehled institucionálního zakončení v oblasti výstavby, architektury a urbanismu v Československu mezi lety 1945–1977 přináší publikace PECHAR, Josef. *Československá architektura 1945–1977*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979, s. 47–59.

²⁹ K tomu srov. NOVÝ, Otakar – PROCHÁZKA, Vítězslav. *Výzkumný ústav výstavby a architektury 1952–1987*. Brno: VÚVA – Urbanistické pracoviště Brno, 1987, s. 19.

³⁰ Ústav od roku 1994 až do současnosti slouží jako agentura vykonávající servisní činnosti pro Odbor územního plánování Ministerstva pro místní rozvoj. K tomu blíže: NAVRÁTILOVÁ, Alena. *Výroční zpráva za rok 2012. Česká republika. Ústav územního rozvoje, organizační složka státu*, březen 2013 [online]. 4. 4. 2013 [cit. 14. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=4608>.

³¹ Zakládací listiny a vládní nařízení, na jejichž základě byl ústav zřízen, jsou nadále předmětem zkoumání v rámci přípravy předkládané disertační práce (měsíc října 2012 bude proveden archivní výzkum v NA v Praze). Data uvedená v tomto pojednání přebíráme jednak z publikace NOVÝ – PROCHÁZKA, 1987, a z příspěvku LAKOMÝ, 1989, jednak z rozhovorů s Ing. arch. Vladimírem Matouškem, CSc. ze dne 19. 1. 2012 a ze dne 10. 9. 2013.

výkresové a materiálové dokumentace v oboru stavebnictví, architektury a územního plánování (včetně knihovny a ediční služby). V následujících letech se působnost ústavu nadále rozšiřovala a místně i oborově specializovala.

V roce 1958 a poté znovu v roce 1969 byla z VÚVA vydělena jeho slovenská pracoviště a v roce 1968 pak Československé středisko výstavby a architektury v Praze.

Vydělení slovenského pracoviště VÚVA pak s sebou neslo další nepříznivé konsekvence: fakticky došlo ke zrušení celostátní působnosti ústavu, což se následně ukázalo jako problematické jednak při stanovování celostátně platných norem a ukazatelů, jednak se to negativně projevilo „v odlišných proporcích státní, podnikové, družstevní a individuální bytové výstavby v [tehdejší] ČSR a SSR, ačkoli se ústav stal v roce 1958 ústředním vyhodnocovacím místem pro technickohospodářské ukazatele bytové výstavby.“³²

Výzkumný ústav výstavby a architektury poskytoval již od svého založení kvalitní vědeckovýzkumné a prognostické služby nadřazeným centrálním orgánům, což bylo dáno především vysokou odbornou kvalifikací jeho pracovníků, kteří dokázali operativně reagovat a řešit svěřené úkoly mnohdy ve velmi krátké době, jak dosvědčuje vědecká a publikační činnost i ústní svědectví Ing. arch. Vladimíra Matouška, CSc., jedné z klíčových osobností podílejících se na vzniku Urbanistického pracoviště VÚVA v Brně, jemuž autorka předkládaného pojednání vděčí za cenné informace týkající se společensko politických událostí i faktických dat souvisejících s historií a činností zkoumaného pracoviště, a současně blízkého spolupracovníka prof. Ing. arch. Jiřího Voženilka, prvního ředitele Výzkumného ústavu stavebnictví a architektury (VUSA), Ústavu architektury a územního plánování (ÚAÚP) a Výzkumného ústavu výstavby a architektury (VÚVA).

Situace v organizaci vědecké práce a základního výzkumu v oblasti architektury, urbanismu a územního plánování byla nicméně ještě v druhé polovině padesátých letech stále velmi složitá. Určité zlepšení nastalo až v letech 1963–1964. Československé akademii věd bylo vládním usnesením č. 915 z roku 1963 kromě jiného uloženo, aby zajišťovala základní výzkum o architektuře. Výsledkem bylo v roce 1964 zřízení Kabinetu teorie a architektury a tvorby životního prostředí (KTATŽP), který byl součástí Ústavu teorie a dějin umění (ÚTDU ČSAV). Do roku 1988 pak KTATŽP fungoval pod názvem Kabinet teorie architektury a rozvoje sídel (KTARS) tamtéž (v roce 1989 byl přejmenován na Středisko teorie architektury a rozvoje sídel – STARS).³³ Kabinet spolupracoval s VÚVA od svého založení při řešení hlavních úkolů státního plánu základního výzkumu v oblasti investiční výstavby, architektury a urbanismu, avšak jeho rozsah ani personální kapacita zdaleka nenaplnovaly nároky na širší zkoumané problematiky.

VÚVA se proto dostal do pozice, kdy byl nucen začít suplovat základní výzkum v těch oblastech, kde neexistoval ani v rámci ČSAV, ani v rámci vysokých škol. Díky této poněkud paradoxní situaci však jeho pracovníci dosáhli vysoké odborné kvalifikace a zároveň došlo i k určitému přiblížení základního a aplikovaného výzkumu v celé sledované oblasti. V roce 1977 se VÚVA stal z pověření ČSAV školicím pracovištěm aspirantů v oboru architektury a urbanismu. Počátkem sedmdesátých let byly prostřednictvím společných hlavních úkolů státního plánu základního výzkumu propojeny aktivity VÚVA, ČSAV a FA ČVUT v Praze, což mělo vyústit ve společné řešení nejaktuálnějších témat z oblasti architektury, urbanismu a územního plánování v systému tvorby životního prostředí.

Vzhledem k tomu, že v prvním statutu VÚVA, podle něhož se instituce řídila až do svého zrušení v roce 1994, je stanoveno, že ústav se zaměřuje na teoretickou a experimentální výzkumnou činnost v oblasti výstavby, architektury, urbanismu a územního plánování, je zřejmé, že drtivá většina jeho výstupů se pohybuje na teoretické úrovni a k přímé implementaci výsledků

³² NOVÝ – PROCHÁZKA, 1987, s. 2; rozhovor s Ing. arch. Vladimírem Matouškem, CSc. ze dne 19. 1. 2012.

³³ Založením a transformacemi KTATŽP, KTARS a STARS se věnují následující příspěvky: SLEPIČKA, Alois. Nástin postavení a úkolů společenskovo vědního výzkumu v předmětné oblasti architektury, urbanismu a územního plánování. *Architektura ČSR* XLVI, 1987, č. 1, s. 86–87; LAKOMÝ, Zdeněk. Jak to bylo a jak dál. K 25. výročí vzniku střediska teorie architektury a rozvoje sídel. *Architektura ČSSR* XLVIII, 1989, č. 2, s. 86–87.

dochází jen ve vybraných případech prostřednictvím předávání podkladů formulovaných výzkumem k další aplikaci v typizačních a projekčních ústavech.

4.2. Náplň činnosti urbanistického pracoviště VÚVA v Brně

Patrně nejvýznamnější prací vytvořenou ve VÚVA jsou *Zásady a pravidla územního plánování*³⁴, předané do praxe v podobě ověřovací příručky už v roce 1979 a na základě připomínek shromážděných od zástupců praktikujících profesí vydané v letech 1982–1984 v podobě pětidílné encyklopedie.³⁵ Dílo bylo nejen vysoce ceněno územně plánovací praxí, ale získalo i mezinárodní ohlas – na světovém bienále architektury Interarch v Sofii v roce 1985 bylo oceněno stříbrnou medailí. V sestavení a rozsahu *Zásad a pravidel* se od počátku jejich zpracování projevovala snaha obsáhnout pokud možno celkovou problematiku urbanismu a územního plánování a zajistit tak co největší komplexnost jejího řešení. I když zásada uceleného podání tematiky byla trvale sledována, nebylo možno všechny problémy zpracovat v žádanou hloubku a přesnost.

V prvopočátcích, kdy ještě ústav fungoval jako součást Státních projektových ústavů (1950–1951), se zde zpracovávaly hlavně drobnější úkoly jako například první pokusy o unifikaci značek grafické části regulačních plánů, pasportizaci průzkumů a rozborů z terénu, rámcové pokyny pro plánování občanských zařízení apod. Za nejvýznamnější ze zpracovaných monografií lze považovat *Podklady ekonomiky stavby měst*, které obsahovaly první ukazatele hustoty zastavění a podlažních ploch, formulovaly vztah výškových pásem k potřebě výměr ploch, ukazatele kubatur budov a údaje o plochách různého funkčního účelu v obytných okresech a v obytném území.³⁶

Konkrétní návaznost výzkumné činnosti VÚVA na praxi mají také publikace vznikající v první fázi jeho existence, vymezené lety 1952–1957, kdy se již stabilizovala jeho struktura a pracoviště začalo působit jako autonomní subjekt.

Vedle knižních publikací určených pro přímé využití v projekční praxi vydávalo pražské i brněnské pracoviště VÚVA pravidelně vnitropodnikové příručky, které shrnovaly výsledky výzkumných úkolů, zadávaných ústavu nadřazenými orgány státní správy, především Ministerstvem stavebnictví, ale i dalšími oborovými institucemi.

Výzkumný ústav výstavby a architektury působil také jako poradenský orgán a podílel se na vzniku významných legislativních norem v oblasti územního plánování – přepracováním monografií *Podklady v územním plánování*, *Metodika a dokumentace územních plánů* a četnými rešeršemi zahraničních vzorů podstatnou měrou přispěl k formulaci a vydání druhého zákona o územním plánování a výstavbě č. 84/1958 Sb. a na sestavení prováděcích nařízení k zákonu.

Důležitá byla také posudková činnost, kterou ústav vyvíjel kontinuálně již od svého založení, zejména v souvislosti s výzkumem regionální problematiky a která nabyla na intenzitě zvláště v 70. letech 20. století.³⁷ Vždy se jednalo o rozsáhlé kolektivní práce, které ovlivňovaly další zpracovávání územních plánů. Pracovníci VÚVA se také přímo podíleli na zpracování řady projektů, územních plánů a soutěží, vyvíjeli bohatou poradenskou a popularizační činnost (články, přednášky, filmy) a působili v expertních sborech, komisích národních výborů, Svazu architektů ČSR a aktivně se účastnili odborných konferencí, sympózií a mezinárodních kongresů.

³⁴ Ibidem, s. 22.

³⁵ KNOPP, Alfréd – MATOUŠEK, Vladimír – VÁGNER, Silvestr. *Zásady a pravidla územního plánování*. Sv. 1. – *Podmínky a předpoklady rozvoje území*. 1. vyd. Praha: VÚVA, 1982; sv. 2. – *Koncepce osídlení, velkých územních celků, sídelních útvarů a zón*. 1. vyd. Brno: VÚVA, 1984; sv. 3 – *Koncepce funkčních složek*. Brno: VÚVA, 1983; sv. 4 – *Systematika územního plánování a řízení výstavby*. Brno: VÚVA, 1982; sv. 5. – *Názvosloví a rejstřík*. 1. vyd. Brno: VÚVA, 1984.

³⁶ Zpracování této problematiky v uváděné šíři bylo velmi oceněno na kongresu Mezinárodní federace pro bydlení a územní plánování (International Federation for Housing and Planning) ve Vídni v roce 1956.

³⁷ Posudek územního plánu Ostravsko-karvinské pánve, 1971; Oponentní posudek perspektivního osídlení ČSR a jeho ekonomické důsledky, 1972; Oponentní posudek územního plánu Pražské středočeské aglomerace, 1972 a další.

4.3. Osobnosti

Zvláštní pozornost si zasluhuje personální obsazení ústavu – v průběhu jeho existence zde pracovaly mnohé osobnosti, které se tu mohly skrýt před režimními excesy a které dosahovaly významných výzkumných výsledků. Byli to zástupci různých oborů (činnost ústavu se soustřeďovala na interdisciplinární přístupy – v pražském pracovišti VÚVA byly postupně zřizovány specializované kabinety zaměřené na sociologii, psychologii, dějiny architektury a další), kteří se v závětrí výzkumného ústavu mohli relativně svobodně věnovat svým badatelským tématům. V této souvislosti je třeba zdůraznit, že pracovníkům – i navzdory tuhému stalinismu, který v Československu panoval v počátcích působnosti VÚVA – bylo umožněno vyjíždět na významné zahraniční konference, kde byly jejich příspěvky pokládány za velmi relevantní. Mezi osobnosti, jejichž působení bylo spojeno s VÚVA, patřili – vedle iniciátora jeho založení, architekta a urbanisty Jiřího Voženilka nebo prvního ředitele brněnského urbanistického pracoviště Evžena Škardy – například sociologicky zaměřený urbanista Jaromír Štván a Vladimír Matoušek, teoretik architektury a urbanismu a specialista na památkovou péči Dušan Riedl, sémiotik a estetik krajiny Bohuslav Dvořák, sociolog města Jiří Musil³⁸, teoretička architektury a designu Lenka Žižková, historička architektury Radomíra Sedláková a mnozí další.

5. VÝZKUMNÉ ÚKOLY, PROJEKTY A PUBLIKACE URBANISTICKÉHO PRACOVIŠTĚ VÚVA V BRNĚ MEZI LETY 1950–1989

Zhodnocení historie a činnosti VÚVA je členěno do periodizačních celků s vědomím jejich prostupnosti z hlediska chronologického, a nejednoznačnosti z hlediska povahy jednotlivých etap. Výzkum sledovaného tématu potvrzuje, že periodizace je do značné míry odvislá od politického vývoje socialistického Československa, což je přirozeně podmíněno vazbou architektury, urbanismu a územního plánování na stavební průmysl. Časové členění nevychází pouze ze studia pramenů a sekundární literatury, ale zároveň z přímé zkušenosti pracovníků VÚVA, respektive jeho urbanistického pracoviště v Brně. Periodizace tedy nevznikla a priori, na základě tradičního dělení generovaného historickými výklady. Základní periodizační etapy historie VÚVA byly stanoveny následovně: I. fáze – 1950–1957; II. fáze: 1958–1969; III. fáze: 1970–1989; IV. fáze: 1990–1994.

5.1. I. fáze: 1950–1957

Vladimír Matoušek charakterizuje období mezi lety 1950–1957 jako „kompilační fázi“ v činnosti urbanistického pracoviště VÚVA v Brně, neboť těžiště jeho práce tenkrát spočívalo především ve studiu pramenů a literatury a ve vydávání teoretických publikací a praktických příruček z oblasti urbanismu a územního plánování, které v oboru citelně scházely, respektive neexistovaly.³⁹ Zostřený ideologický dozor totalitního režimu počátkem padesátých let přirozeně zasáhl i do činnosti VÚVA. Navzdory těmto nepříznivým okolnostem nebyla činnost ústavu paralyzována a personální obsazení nebylo postiženo radikálními zásahy. I v tomto období bylo zaměstnancům VÚVA umožněno seznamovat se se zahraniční literaturou a aktuálním děním v oboru i v západoevropském a světovém kontextu.

³⁸ Význam svého pětadvacetiletého působení na pražském pracovišti VÚVA zdůrazňuje přední český sociolog v příspěvku MUSIL, Jiří. Poznámky o české sociologii za komunistického režimu. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* XL, 2004, č. 5, s. 573–595 [online]. 2004 [cit. 15. 2. 2014]. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d17ce45e62972e6f16ccc25ad0d8981a04317952_614_503musil14.pdf.

³⁹ Tzv. „zelené knížky“, jak tyto prakticky zaměřené publikace věnované urbanismu označovali pracovníci VÚVA: MATOUŠEK, Vladimír. *Komposice a organizace města*. Díl 1, *Vývoj a výtvarné zásady*. [Díl] 2, *Zásady organizace*. 1. vyd. Brno: Ústav architektury a územního plánování, 1953. 255 s. Původní práce vědeckých pracovníků ÚAÚP – skupiny Brno; Sv. 3, [v tir.] 4.; MATOUŠEK, Vladimír. *Komposice a organizace města*. Díl 3, *Aplikace teoretických zásad v praxi*. 1. vyd. Brno: Ústav architektury a územního plánování, 1953. 48 s. Původní práce vědeckých pracovníků ÚAÚP – skupiny Brno; Sv. 4. VOŽENÍLEK, Jiří (ed.). *Stavba měst a vesnic: Urbanistická příručka* [sborník]. Praha: SEVT, 1957. 665 s.; ŠTVÁN, Jaromír. *Urbanistické Zásady Pro Navrhování Občanského Vybavení* Vyd. 1. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958.

Činnost brněnského pracoviště se v dané době orientovala především na zpracovávání vědeckých a odborných podkladů z oblasti urbanismu a územního plánování a vytváření rešerší. Ústav působil jako středisko pro poskytování urbanistických informací, poradenskou činnost, propagaci nových metod v územním plánování a zpracovávání odborných posudků (zejména při schvalování územních plánů pro Krajské národní výbory).

5.2. II. fáze: 1958–1969

V druhé fázi činnosti urbanistického pracoviště v Brně vymezené lety 1958–1969, kterou Vladimír Matoušek označuje jako období „holandské inspirace“, se v ústavu začaly uplatňovat poznatky a metody ze zahraničí, především pak z Holandska, které bylo v dané době v oborovém kontextu označováno jako „nejplánovitější země na Západě.“⁴⁰

Na přelomu padesátých a šedesátých let byl připravován první komplexnější zákon o územním plánování, na jehož formulaci se významnou měrou podílela také VÚVA. Plán výzkumných úkolů byl v dané době sestavován vedením ústavu a schvalován Ministerstvem výstavby a stavebnictví.

V šedesátých letech se urbanistické pracoviště VÚVA začalo intenzivně zabývat otázkami osídlení a životního prostředí, což bylo dáno také ustanovením Státní komise pro techniku z roku 1966, kterým byl definován třetí status ústavu.

Zkušenosti získané na základě rozvíjení spolupráce se zahraničními výzkumnými institucemi a účastí pracovníků VÚVA na mezinárodních kongresech a sympóziích pak byly zúročeny v publikacích z oblasti urbanismu a územního plánování srovnávacích situací v Československu se zahraničím.⁴¹ V dané době byly připravovány práce jako např. *Vývoj životního prostředí měst a vesnic*⁴² nebo důkladná a rozsahem monumentální kolektivní studie *Rozvoj životního prostředí měst a vesnic v ČSSR* přinášející výsledky průzkumu provedeného na příkladech sto padesáti sídel.⁴³ Výzkumné úkoly tohoto typu dostával VÚVA od Ministerstva výstavby a stavebnictví, které je muselo jakožto člen Evropské hospodářské komise OSN naplňovat. Vznikaly také první práce z oblasti modelových studií věnovaných brněnskému regionu, experimentální přestavbě sídel na jižní Moravě a jiné.⁴⁴

5.3. III. fáze: 1970–1989

Třetí periodizační fáze v historii ústavu byla poznamenána nástupem normalizace. Termín normalizace převzatý z dobových stranických dokumentů zahrnuje obvykle celé dvacetiletí 1969–1989. Pokud byla činnost ústavu postižena kádrovými čistkami v období sedmdesátých let, jsou osmdesátá léta dekádu relativního rozmachu reprezentované vydáním encyklopedie *Zásady a pravidla územního plánování*, který vypracoval kolektiv brněnského pracoviště VÚVA pod vedením Alfréda Knoppa, Vladimíra Matouška a Silvestra Vágnera.⁴⁵ Jedná se o pětisvazkovou

⁴⁰ Rozhovor s Ing. arch. Vladimírem Matouškem, CSc. ze dne 10. 9. 2013.

⁴¹ MATOUŠEK, Vladimír. *Problémy rovnoměrnosti a koncentrace osídlení v kapitalistických a socialistických zemích*. Brno: VÚVA, 1965, 43 s.; MATOUŠEK, Vladimír. *Hlavní směry přestavby osídlení v evropských zemích a jejich srovnání se mezi zásadami přestavby sídlištní sítě ČSSR*. Brno: b. t., 1967.

⁴² MATOUŠEK, Vladimír.

⁴³ MATOUŠEK, Vladimír (ed.). *Rozvoj životního prostředí měst a vesnic v ČSSR. Studie výhledu*. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1966. 123 s.

⁴⁴ Publikační činnost brněnského pracoviště VÚVA mapují *Přehledy prací VÚVA z oboru urbanismu a územního plánování*. V současnosti má autorka k dispozici *Přehled prací VÚVA z oboru urbanismu a územního plánování za období 1950–1975 (Fond knihovny VÚVA Brno)*. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, urbanistické pracoviště v Brně, duben 1976. Další svazky budou zajišťovány v knihovně ÚÚR a Nadace ABF v Praze, popřípadě v MZA, AMB nebo NA.

⁴⁵ KNOPP, Alfréd - MATOUŠEK, Vladimír - VÁGNER, Silvestr. *Zásady a pravidla územního plánování*. Sv. 1. *Podmínky a předpoklady rozvoje území*. Praha, VÚVA 1982. Nestr., čet. obr., tab.; KNOPP, Alfréd - MATOUŠEK, Vladimír - VÁGNER, Silvestr. *Zásady a pravidla územního plánování*. Sv. 2. *Koncepce osídlení, velkých územních celků, sídelních útvarů a zón*. Brno, VÚVA 1984. Přeruš. str.; KNOPP, Alfréd - MATOUŠEK, Vladimír - VÁGNER, Silvestr. *Zásady a pravidla územního plánování*. Sv. 3. *Koncepce funkčních složek*. Brno, VÚVA 1983. Přeruš. str.; KNOPP, KNOPP, Alfréd - MATOUŠEK, Vladimír - VÁGNER, Silvestr. *Zásady a pravidla územního plánování*. Sv. 4. *Systematika územního plánování a řízení výstavby*. Brno, VÚVA 1982. Nestr.; KNOPP, Alfréd - MATOUŠEK, Vladimír

publikaci vydanou v rozmezí let 1981–1984, odpovídající světovým standardům z hlediska aktuálního přínosu pro obor. Po celou dobu své existence VÚVA spolupracoval s Evropskou hospodářskou komisí OSN a s vědeckými ústavy především Sovětského svazu a zemí Východního bloku, avšak jeho zaměstnanci měli možnost účastnit se i kongresů v západní Evropě. Ústav také disponoval členstvím v mezinárodních nevládních organizacích – v Mezinárodní radě pro výzkum, studie a dokumentaci ve stavebnictví (CIB) a Mezinárodní federaci pro bydlení a územní plánování (IFHP).⁴⁶

5.4. IV. fáze: 1990–1994

Po pádu komunistického režimu, tedy ve čtvrté etapě naznačené periodizace, došlo i v případě VÚVA k transformaci, která v důsledku znamenala jeho zánik bez zřízení relevantní nástupnické organizace. Na konci roku 1993 bylo rozhodnuto o zrušení Výzkumného ústavu výstavby a architektury a Výzkumného ústavu rozvoje oblastí a měst. Jejich nástupcem se měla stát jediná organizace, pod níž by byly převedeny kompetence obou zmíněných institucí. Současně došlo ke zrušení oddělení koncepce územního rozvoje a oddělení urbanismu a architektury v rámci rezortu ministerstva hospodářství. Další vývoj potvrdil tendenci oficiální reprezentace, aby instituce podobného typu nebyly nově zřizovány a výzkum v oboru urbanismu a územního plánování nebyl součástí systematictější podpory ze strany státu. Jedinou státem zřízenou institucí, která v současnosti působí v oboru, je Ústav územního rozvoje v Brně spadající pod Ministerstvo pro místní rozvoj. Jeho činnost se však neprofiluje jako výzkumná – jedná se o servisní organizaci. Existence ÚÚR je však v současné době rovněž ohrožena, jak nasvědčuje omezování rozpočtu na provoz a snižování počtu zaměstnanců.

6. PO ZRUŠENÍ VÚVA

Po sametové revoluci v roce 1989 změna společenských a hospodářských podmínek znamenala popření některých výsledků výzkumu uplatněných zvláště v sedmdesátých a osmdesátých letech v tzv. dlouhodobém vývoji osídlení a urbanizace republiky. Rychle se rozvíjející zanedbávaný terciární sektor, obnovení pozemkové renty, růst suburbanizace a další jevy spojené s tržním mechanismem si vyžádaly i nový pohled na rozvoj sídel. Přesto mohlo být v praxi do určité míry dále používáno hlavní dílo výzkumného pracoviště *Zásady a pravidla územního plánování* – například části problémových okruhů *Koncepce měst a Koncepce funkčních složek* (například doprava, technické vybavení, vodní hospodářství aj.). O zpracování podobné příručky se uvažuje v současném Ústavu územního rozvoje.

Současná situace nástupnické organizace VÚVA je poněkud skličující, neboť zřizovatel v posledních letech vážně uvažuje o jeho uzavření; četné kompetence jsou převáděny do gesce Ministerstva pro místní rozvoj a výzkumná činnost Ústavu územního rozvoje již vůbec neexistuje. Jedinou aktivitou směřovanou k širší odborné veřejnosti zůstává vydávání časopisu *Urbanismus a územní rozvoj*.⁴⁷ Zajímavou kapitolu v činnosti Ústavu územního rozvoje však představuje knihovna, která uchovává na 12 000 titulů z oblasti architektury, urbanismu a územního plánování (nejstarší exempláře pocházejí ze 17. století). Zde jsou rovněž k dispozici kompletní výsledky publikační činnosti VÚVA v podobě zpráv o jednotlivých výzkumných úkolech a současně projektová a plánová dokumentace zpracovávaná ústavem v průběhu jeho čtyřicetileté existence. Tyto zprávy nebyly určeny k veřejné prezentaci, nýbrž byly zpracovávány jako podklady pro další využití nebo jako doporučení pro pracoviště zabývající se praktickým projektováním.

– VÁGNER, Silvestr. *Zásady a pravidla územního plánování*. Sv. 5. *Názvosloví a rejstřík*. Brno, VÚVA 1984. Přeruš. str.; KNOPP, Alfréd - MATOUŠEK, Vladimír – VÁGNER, Silvestr. *Zásady a pravidla územního plánování*. Sv. 4. 6. *Příloha – ochranná pásma*. Brno, VÚVA 1984, 40 s.

⁴⁶ NOVÝ – PROCHÁZKA, 1987, s. 3.

⁴⁷ *Urbanismus a územní rozvoj*. Brno: Ústav územního rozvoje, 1998–. Periodikum vzniklo sloučením časopisů *Územní plánování a urbanismus*. *Bulletin pro územní plánování a urbanismus, stavebně správní praxi a řízení bytové výstavby*. Praha: Terplan, 1974–1997 a *Územní rozvoj*. Brno: Ústav územního rozvoje, 1995–1997.

Další organizací, která se v současnosti hlásí k odkazu Výzkumného ústavu výstavby a architektury, je Nadace ABF se sídlem v Praze.⁴⁸ V archivu této instituce jsou uchovány – vedle běžného oborového knihovního fondu – především tituly vzniklé na pražském pracovišti Výzkumného ústavu výstavby a architektury a rovněž jeho pobočky v Ústí nad Labem, která byla zřízena v roce 1975 jako pracoviště specializované na otázky životního prostředí v Severočeském kraji.⁴⁹

7. ZÁVĚR

V této práci jsme se pokusili postihnout pozici VÚVA v rámci soudobé praxe v oblasti výstavby, architektury, urbanismu a územního plánování v širších společenských souvislostech a zhodnotit výzkumnou činnost jeho brněnského pracoviště v průběhu stanovených periodizačních etap. Představili jsme klíčové osobnosti spojené s činností ústavu i jejich mladší následovníky a jejich roli ve sledované instituci, a to jednak prostřednictvím kritiky pramenů a literatury, jednak prostřednictvím jejich autentických výpovědí. Současně jsme se nastínil složitost a nejednoznačnost role VÚVA v rámci soudobé praxe v oblasti výstavby, architektury, urbanismu a územního plánování, již dokládá problematičnost uplatnění výsledků výzkumu v praxi. Významný český urbanista a druhý ředitel brněnského pracoviště VÚVA Vladimír Matoušek, který svým zkoumáním založeným na polské teorii prahů a konceptu střediskového osídlení podle Waltera Christallera přispěl k mezinárodní prestiži VÚVA, k jedné z konferencí ve Švédsku věnované tématu ekonomických aspektů výstavby (které se v našem prostředí v šedesátých letech překvapivě takřka vůbec neřešily, neboť například v případě výstavby sídlišť nebyly prováděny žádné analýzy dražších a levnějších variant) uvádí, že jeden z účastníků se na něho obrátil s dotazem, zda v Československu existuje oficiální zákaz, který by stanovoval, že poznatky získané na základě výzkumu se nesmějí uvádět do praxe.⁵⁰ A právě tato otázka výmluvně ilustruje pozici výzkumu v tehdejších poměrech: socialistický režim sice podporoval ambiciózní výzkumnou činnost, ale současně nevytvářel adekvátní podmínky pro její aplikaci. Na případu působnosti VÚVA v oblasti hromadné bytové výstavby se tak vyjevuje zásadní nesoulad mezi plánováním a praxí, mezi kvalifikovaně prováděným výzkumem a reálným stavem architektury a urbanismu, což ostatně dokládá i rozpačitý výsledek mnoha experimentálních záměrů, které ústav zpracovával a jejichž cílem bylo stanovení plánu prací v dalších fázích výzkumného procesu, jehož výsledkem měly být experimentální realizace obytných domů. Závěry základního výzkumu měly být určující pro další postup prací, které měly pokračovat v oblasti výzkumu aplikovaného – nejdříve prostřednictvím vytváření experimentálních projektů a následně v podobě experimentální výstavby, na základě jejíhož vyhodnocení mělo dojít – po předání typizačním složkám – ke kýžené optimalizaci hromadné bytové výstavby, jež však zůstala spíše na pozici ojedinělého jevu bez dalšího rozšíření.

Přesto nelze zpochybnit přínos ústavu pro obor, neboť jeho činnost charakterizuje zavádění nových výzkumných metod, implementace aktuálních badatelských postupů a interdisciplinární přístup. Během bezmála čtyřicetileté existence VÚVA zde působili přední urbanisté a zástupci dalších souvisejících oborů – ať už iniciátor jeho založení Jiří Voženílek, sociologicky zaměřený urbanista Jaromír Štván a Vladimír Matoušek, teoretik architektury a urbanismu a specialista na památkovou péči Dušan Riedl, sémiotik a estetik krajiny Bohuslav Dvořák nebo sociolog Jiří Musil a mnozí další, jejichž práce si žádá podrobnější teoretickou reflexi.

---

⁴⁸ Předseda správní rady Nadace ABF Jan Fibiger byl dlouholetým zaměstnancem pražského VÚVA.

⁴⁹ Založení tohoto odborného pracoviště reflektuje kritickou situaci životního prostředí v průmyslových oblastech ČSSR, kterou už bylo v polovině 70. let nutné přestat ignorovat a začít ji oficiálně řešit.

⁵⁰ Rozhovor s Ing. arch. Vladimírem Matouškem, CSc. ze dne 10. 9. 2013.

8. BIBLIOGRAFIE

Prameny:

Fond G 437 – Výzkumný ústav výstavby a architektury, Brno [1930] – [1950], Nepřístupný, číslo archivní pomůcky: neuvedeno, číslo listu NAD: 1085. Časový rozsah v archivní pomůcce uveden mylně, fond obsahuje dokumenty od roku 1950 do roku 1970, přičemž nejhojněji jsou zastoupena padesátá a šedesátá léta.

Zákon č. 84/1958 Sb. o územním plánování ze dne 12.12.1958.

Zákon č. 121/1948 Sb. o znárodnění stavebnictví ze dne 28. 4. 1948.

Vyhláška ministerstva výstavby č. 97/1962 Sb. ze dne 21. září 1962 o dokumentaci, sledování a vyhodnocování experimentálních staveb. *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky* [online; cit. 15. 2. 2014]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=97&r=1962>.

Literatura:

DOLEŽALOVÁ, Antonie. *Nebylo úniku? Kontinuita a diskontinuita v ekonomickém vývoji ve 30. a 40. letech XX. století*. In: NĚMEČEK, Jan. (ed.). *Československo a krize demokracie ve střední Evropě*. Praha: Historický ústav AV 2010, s. 461–477.

DOSTÁL, Oldřich – PECHAR, Josef – PROCHÁZKA, Vítězslav. *Moderní architektura v Československu*. 2. doplněné vyd. Praha: Obelisk, 1970, 259 s. ISBN: sine.

DVOŘÁK, Kamil – RJABUŠIN, Aleksandr Vasil'jevič. *Prognostika v architektuře a urbanismu*. 1. vyd. Praha: SNTL, 1984. 103 s. ISBN: sine.

DVOŘÁK, Bohuslav. *Základy estetiky architektury*. 1. vyd. Praha: Výzkum. ústav výstavby a architektury, 1983. 301 s. Knižnice min. výstavby a techniky ČSR. ISBN: sine.

FIERLINGER, Otakar. *Zahrada a obydlí: základní zásady zahradní kompozice*. Praha: Jan Laichter, 1938. 55 s. Umění a řemesla; kniha 14. ISBN: sine.

GŘEGORČÍK, Jiří et al. *Brněnský městský region. Úvahy o problémech prostorového rozvoje města Brna*. Brno: Útvar hlavního architekta, 1970. 50 s. ISBN: sine.

GŘEGORČÍK, Jiří. *Návrh občanského vybavení sídelních útvarů v územně plánovací dokumentaci a zpracování příslušných ukazatelů*. Brno: VÚVA, 1977. 16 s. ISBN: sine.

GŘEGORČÍK, Jiří et al. *Experimentální modelová řešení nových obytných souborů pro zpracování urbanistických ukazatelů*. Brno: VÚVA, 1981. 91. ISBN: sine.

GŘEGORČÍK, Jiří – PECH, Zbyněk et al. *Pardubice. Urbanistická koncepce rozvoje města*. Brno: VÚVA, 1989. 86 s. ISBN: sine.

HEJL, Martin et. al. *2 x 100 mil. m²*. 1. vyd. Praha: KOLMO.eu, 2014. 403 s. ISBN 978-80-260-6127-4.

HOFMAN, Jan. *Nové technické dílo v starém městě, vesnici, přírodě*. 1. vyd. Praha: Česká matice technická, 1943. 78 s. Spisy České Matice technické, roč. XLVIII, 1943, č. 204. ISBN: sine.

HONZÍK, Karel. *Necessismus, myšlenka rozumné spotřeby*. Praha: Nákladem Klubu pro studium spotřeby, 1946. 21 s. ISBN: sine.

- HONZÍK, Karel. *Architektura všem*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. 244 s. Architektura; sv. 12. ISBN: sine.
- HONZÍK, Karel. *Tvorba životního slohu. Stati o architektuře a užité tvorbě*. 3. vyd. Praha: Horizont, 1976. 353 s. ISBN: sine.
- HRUŠKA, Emanuel. *Nové úkoly v soudobém urbanismu*. Praha: Česká matice technická s podporou ministerstva školství a národní osvěty, 1936. 64 s. Česká matice technická; Roč. XLI. Spisů čís. 178. ISBN: sine.
- HRUŠKA, Emanuel. *Regionální průzkum*. Praha: Dr. Ed. Grégr a syn, 1944. 47 s. ISBN: sine.
- HRUŠKA, Emanuel. *Příroda a osídlení: Biologické základy krajinného plánování*. Praha: Dr. Ed. Grégr a syn, 1945. 37 s. Knihovna architektury. Řada II; sv. 2. ISBN: sine.
- HRUŠKA, Emanuel. *3 kapitoly o technickém plánování*. Praha: Prometheus, 1945. 78 s. ISBN: sine.
- HRUŠKA, Emanuel. *Krajina a její soudobá urbanisace*. Praha: B. Pyšvejc, 1946. 99 s. ISBN: sine.
- HRUŠKA, Emanuel. *Urbanistická forma: osídlení a plán*. Praha: Emanuel Hruška, 1945, [v tiráži správně] 1947. 149 s. ISBN: sine.
- HRUŽA, Jiří – ZAJÍC, Josef. *Vývoj urbanismu II*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické, 1996, s. 191–137. ISBN 80-01-01549-1.
- CHABIČOVSKÝ, František – KASALICKÝ, Václav et. al. *Stavoprojekt Brno 1948–1988. 40 let architektonické tvorby Stavoprojektu*. 1. vyd. Nepag. Brno: Stavoprojekt – Svaz českých architektů – Český fond výtvarných umění, 1988. ISBN: sine.
- KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948–1960)*. Část první. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2007, 313 s. ISBN 978-80-7285-079-2.
- KNAPÍK, Jiří a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*. 1. vyd. cPraha: Academia, 2011. 2 sv. Šťastné zítřky; sv. 5. ISBN 978-80-200-2019-2.
- KNOPP, Alfréd – MATOUŠEK, Vladimír – VÁGNER, Silvestr. *Zásady a pravidla územního plánování* (sv. 1. – *Podmínky a předpoklady rozvoje území*. Praha, VÚVA 1982; 2. *Koncepce osídlení, velkých územních celků, sídelních útvarů a zón*. Brno, VÚVA 1984; sv. 3. *Koncepce funkčních složek*. Brno, VÚVA 1983; sv. 4. *Systematika územního plánování a řízení výstavby*. Brno, VÚVA 1982; sv. 5. *Názvosloví a rejstřík*. Brno, VÚVA 1984). Nepag. ISBN: sine.
- KODERA, Pavel. Ústav pro stavbu měst při Masarykově akademii práce. In: *Instituce, osobnosti, ideje a struktura vědy v českých zemích*. Praha: Archiv Akademie věd ČR, 2007. 271 s. Práce z Archivu Akademie věd ČR, A 9 (ř. A, sv. 9), s. 243–267.
- KOMÁREK, Julius a kol.: *Lesná, nová obytná čtvrť města Brna*. Brno: Stavoprojekt 1969. ISBN: sine.
- KOŘÍNKOVÁ, Jana. *Čtyřprocentní umění?* In: *Vetřelci a volavky. Atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968–1989)*. Praha: Arbor vitae, 2013. s. 452–459. ISBN: 978-80-7467-039- 8.

KRAMEROVÁ, Daniela – SKÁLOVÁ, Vanda (ed.). *Bruselský sen. Československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl 1. poloviny 60. let* [kat. výst., Galerie hlavního města Prahy, 14. 5. 2008 – 21. 9. 2008; Moravská galerie v Brně, 21. 11. 2008 – 1. 3. 2009]. 1. vyd. Praha : Arbor vitae, 2008. 367 s. ISBN: 978-80-87164-03-7.

KROHA, Jiří. *Sociologický fragment bydlení. Instruktažní a fotomontážní dokumentace cyklu z roku 1932/33*. 1. vyd. Brno: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody, 1973. Nepag. ISBN: sine.

KUTHAN, Jaroslav – RIEDLOVÁ, Věra. *Přehled prací VÚVA – Brno z oboru urbanismu a územního plánování za období 1950–1975*. Brno: VÚVA, 1976. 42 s. ISBN: sine.

MACKOVÁ, Libuše. *Bydlení v experimentálních domech*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1964. 280 s. ISBN: sine.

MATOUŠEK, Vladimír. *Komposice a organisace města*. Díl 1, *Vývoj a výtvarné zásady*. Díl 2, *Zásady organisace*. 1. vyd. Brno: Ústav architektury a územního plánování, 1953. 255 s. Původní práce vědeckých pracovníků ÚAÚP – skupiny Brno; Sv. 3. ISBN: sine.

MATOUŠEK, Vladimír. *Komposice a organisace města*. Díl 3, *Aplikace theoretických zásad v praxi*. 1. vyd. Brno: Ústav architektury a územního plánování, 1953. 48 s. Původní práce vědeckých pracovníků ÚAÚP – skupiny Brno; Sv. 4. ISBN: sine.

MATOUŠEK, Vladimír. *Problémy rovnoměrnosti a koncentrace osídlení v kapitalistických a socialistických zemích*. Brno: VÚVA, 1965, 43 s. ISBN: sine.

MATOUŠEK, Vladimír: *Vztahy nových obytných souborů k okolí a starším částem měst*. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, urbanistické pracoviště v Brně 1977. ISBN: sine.

MÍŠKOVÁ, Alena (ed.). *Instituce, osobnosti, ideje a struktura vědy v českých zemích*. Praha: Archiv Akademie věd ČR, 2007. 271 s. Práce z Archivu Akademie věd ČR, A 9 (ř. A, sv. 9). ISBN 978-80-86404-21-9.

MUSIL, Jiří – POLÁČKOVÁ, Hana (eds.). *První celostátní diskuse o bydlení*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury v Ústavu normování ve stavebnictví, 1962. 159 s. ISBN: sine.

MUSIL, Jiří aj. *Lidé a sídliště*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1985. 333 s. Členská knihnice / Nakl. Svoboda. ISBN: sine.

NOVÝ, Otakar et al. *Experimentální záměr bytových a občanských staveb*. Sv. 1 a 2 [74 s., 145 s.] 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1964. 74 s.

NOVÝ, Otakar. *Obrana architektury 1948–1968* [kat. výst., Krajský projektový ústav v Praze]. 1. vyd. Praha: Krajský projektový ústav v Praze, 1968. Nestr. ISBN: sine.

NOVÝ, Otakar – PROCHÁZKA, Vítězslav. *Výzkumný ústav výstavby a architektury 1952–1987*. Brno: VÚVA – Urbanistické pracoviště Brno, 1987. 28 s. ISBN: sine.

NOVÝ, Otakar. *Česká architektonická avantgarda*. 1. vyd. Praha: Prostor, 1998, 479 s. ISBN: 80-85190-70-2. ISBN: sine.

PECHAR, Josef. *Československá architektura 1945–1977*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1979. 474 s. ISBN: sine.

PERNES, Jiří. *Kapitoly z dějin Vysokého učení technického v Brně: (cesta moravské techniky 20. stoletím)*. 1. vyd. Brno: VUTIUM, 2009. 345 s. ISBN 978-80-214-3376-2.

Přehled prací VÚVA z oboru urbanismu a územního plánování za období 1950–1975 (Fond knihovny VÚVA Brno). Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, urbanistické pracoviště v Brně, duben 1976. ISBN: sine.

RIEDL, Dušan. *Vývoj města v Čechách a na Moravě*. Díl I. *Nástin vývoje politického a hospodářského*. Brno: VÚVA, 1954. 221 s. ISBN: sine.

RIEDL, Dušan. *Moderní architektura. Brno*. 1. vyd. Brno: Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Brně, 1970. 34 s. ISBN: sine.

RIEDL, Dušan et al. *Experimentální projektová studie třída Obránců míru v Brně. Oddíl 1. – Vývoj pěší zóny v Brně*. Brno: VÚVA, 1985. Nepag. ISBN: sine.

RIEDL, Dušan et al. *Experimentální projektování studie třída Obránců míru v Brně. Oddíl 2. – Průvodní zpráva*. Brno: VÚVA, 1985. 61 s. ISBN: sine.

RIEDL, Dušan et al. *Pěší zóny. Plánování – výstavba – užívání. Urbanistická příručka*. Brno. Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1989. 77 s. ISBN: sine.

RIEDL, Dušan. *Urbanismus měst v ČR ve 2. polovině 20. století ve vztahu k historickému a přírodnímu prostředí*. In: PEŘINKOVÁ, Martina et al. *Architektura v perspektivě. 19. – 20. 4. 2012, 4. ročník vědecké konference Architektura a urbanismus 2. Poloviny 20. Století*. 1. vyd. Praha: Gasset, 2012. s. 18–25. ISBN: 978-80-87079-27-0.

ŘÍHA, Josef Karel – FIERLINGER, Otakar (eds.). *Město a upravitelství*. Praha: Spolek československých inženýrů, 1932. 139 s. ISBN: sine.

ŘÍHA, Josef Karel. *Země krásná: kniha o přírodě, civilizaci a plánování*. 1. vyd. Třebouchovice pod Orebem: Antonín Dědourek, 1948. 375 s. ISBN: sine.

SAMEK, Bohumil – HRUBÝ, Otto Karel. *Brno – proměny města*. 1. vyd. Brno: Blok, 1982. 264 s., 56 s. cizojazyčných resumé. ISBN: 24-023-80.

SEDLÁKOVÁ, Radomíra. *20. století české architektury*. 1. vyd. Praha: Titanic, 2006. 235 s. ISBN 80-86652-24-6.

STACH, Oldřich et al. *25 let Výzkumného ústavu výstavby a architektury*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1976. ISBN: sine.

STRAKOŠ, Martin: *Česká architektura mezi Brusel a Montreal a bruselský styl (1956–1965)*. In: KRAMEROVÁ, Daniela – SKÁLOVÁ, Vanda (ed.). *Bruselský sen. Československá účast na světové výstavě Expo 58 v Bruselu a životní styl I. poloviny 60. let* [kat. výst., Galerie hlavního města Prahy, 14. 5. 2008 – 21. 9. 2008; Moravská galerie v Brně, 21. 11. 2008 – 1. 3. 2009]. 1. vyd. Praha: Arbor vitae, 2008, s. 238–239. ISBN: 978-80-87164-03-7.

SVOBODA, Jiří. *Jiří Voženílek: architekt ve Zlíně*. 1. vyd. Brno: Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury, Ústav navrhování 6 ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, územní odborné pracoviště v Brně, 2011. 149 s. ISBN 978-80-214-4287-0.

ŠÁLA, Jiří – MACHATKA, Milan. *Tepelně technické vady a poruchy panelových budov a jejich sanace*. Brno – Praha: KEA Energetická agentura spol. s r. o. – Technologické centrum AV ČR, 2002. 42 s. ISBN: 80-902689-7-8.

ŠEVČÍK, Oldřich – BENEŠ, Ondřej. *Architektura 60. let. „Zlatá šedesátá léta“ v české architektuře 20. století*. 1. vyd. Praha : Grada, 2009. 502 s. ISBN: 978-80-247-1372-4.

ŠLAPETA, Vladimír. Úvod. In: PELČÁK, Petr – WAHLA, Ivan (eds.). *Jindřich Kumpošt: [1891–1968]*. Brno: Spolek Obecní dům Brno, 2006. 139 s. ISBN 80-239-8332-6, s. 9–12.

ŠTVÁN, Jaromír et al. *Problémy perspektivní přestavby našich měst*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury v Ústavu normování ve stavebnictví, 1962. 431 s. ISBN: sine.

ŠTVÁN, Jaromír. *Urbanistické Zásady Pro Navrhování Občanského Vybavení*. 1. vyd. Brno: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1958. ISBN: sine.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Architektura 1956–1970*. In: DUŠEK, Karel – VRBOVÁ, Hana (ed.). *Česká architektura 1945–1995* [kat. výst.]. 1. vyd. Praha : Obec architektů, 1995. 181 s. ISBN: 80-238-2392-2, s. 40–51.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Architektura 1958–1970*. In: ŠVÁCHA, Rostislav – PLATOVSÁ, Marie (ed.). *Dějiny českého výtvarného umění VI. (1958–2000)/I*. 1. vyd., 2 sv., 1144 s. Praha: Academia, 2007. ISBN: 978-80-200-1489-6, s. 31–69.

ŠVÁCHA, Rostislav. *Česká architektura 1956–1963*. In: JUDLOVÁ, Marie (ed.). *Ohniska znovuzrození. České umění 1956–1963* [kat. výst., Galerie hlavního města Prahy, 28. 7. – 23. 10. 1994]. 1. vyd. Praha: Galerie hlavního města Prahy a Ústav dějin umění Akademie věd České republiky, 1994. 447 s. ISBN: 80-7010-029-X, s. 241–257.

URLICH, Petr – VORLÍK, Petr – FILSAKOVÁ, Beryl – ANDRÁŠIOVÁ, Katarína – POPELOVÁ, Lenka. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. 1. vyd. Praha: Česká technika – nakladatelství ČVUT v Praze, 2006. 303 s. ISBN: 80-01-03413-5.

VANĚK, Miroslav – MŮCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011. 293 s. ISBN 978-80-87398-22-7.

VEBR, Jaroslav – NOVÝ, Otakar – VALTEROVÁ, Radomíra. *Soudobá architektura ČSSR*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1980. 205 s. ISBN: sine.

VOŽENÍLEK, Jiří (ed.). *Stavba měst a vesnic: Urbanistická příručka* [sborník]. Praha: SEVT, 1957. 665 s. ISBN: sine.

VOŽENÍLEK, Jiří. *Základní poznatky z dějin stavby měst. Příspěvek k otázkám vývoje životního prostředí*. 1. vyd. Praha: Výzkumný ústav výstavby a architektury, 1975, [na tit. listu chybně] 1972. 230 s. ISBN: sine.

VOŽENÍLEK, Jiří. *Vývoj urbanismu*. 1. vyd. Praha: ČVUT v Praze, 1979. 201 s. ISBN: sine.

VRABELOVÁ, Renata – HRŮŠA, Petr (eds.). Experimentální bytové domy Křídlovická. In: *Brno. Architektura 1945–1990/Brno. Architecture 1945–1990*. Brno: Centrum architektury, 2009, s. 102–103. ISBN 978-80-254-5996-6.

ZADRAŽILOVÁ, Lucie. *Sociologie bydlení v padesátých letech*. In: JANOVSÝ, Igor – KLEINOVÁ, Jana – STRÍTESKÝ, Hynek (eds.). *Věda a technika v Československu v letech 1945–1960*. Praha: Národní technické muzeum, 2010. 459 s. Práce z dějin techniky a přírodních věd; sv. 24. ISBN 978-80-7037-197-8, s. 153–168.

ZADRAŽILOVÁ, Lucie. *Když se utopie stane skutečností*. 1. vyd. Praha: Uměleckoprůmyslové museum v Praze a Arbor vitae, 2013. 143 s. Kontexty; sv. 2. ISBN 978-80-7101-133-0.

ZARECOR, Kimberly Elman. *Manufacturing a Socialist Modernity: Housing in Czechoslovakia, 1945–1960*. 480 s. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, 2011. ISBN: 978-0822944041.

ZEMÁNEK, Václav - RIEDL, Dušan et al. *Experimentální urbanistická projektová studie zlepšení prostředí dílčí části centrální městské zóny v Pardubicích*. Brno: VÚVA, 1987. 24 s. ISBN: sine.

ZIKMUND-LENDER, Ladislav (ed.). *Experimentální sídliště Invalidovna*. 1. vyd. 140 s. Praha: Lender a Národní památkový ústav v Praze, 2014.

ŽÁK, Ladislav. *Obytná krajina/Žilaja mestnost/The Habitable Region/Paysage d'habitation*. 1. vyd. V Praze: S.V.U. Mánes, 1947. 213 s. ISBN: sine.

ŽÁK, Ladislav. *Byt a krajina*. Praha: Arbor vitae, 2006. 192 s. Texty o architektuře; sv. 3. ISBN 80-86300-78-1.

Časopisecké články

BALCÁREK, Ferdinand. Pokusné projekty a pokusné stavby. Cesta k vyšší úrovni bydlení. *Architektura ČSR XIX*, 1960, s. 375. ISSN 0300-5305.

DEJMAL, Ivan. Stanovisko Společnosti pro trvale udržitelný rozvoj. *Architekt XL*, 1994, č. 3, s. 5.

Diskuse: K experimentálnímu projektování. *Architektura ČSSR XIX*, 1960, č. 8, s. 559–560. ISSN 0300-5305.

Diskuse o typizaci u hranatého stolu. *Československý architekt XIII*, 1967, č. 3, 6. 2., s. 5–6. ISSN 0009-0697.

(jhr). Věc. Územní plánování na Ministerstvu hospodářství. Ruší se VÚVA. Změny v odboru ÚP. *Architekt XL*, 1994, č. 3, s. 5

LAKOMÝ, Zdeněk. Jak to bylo a jak dál. K 25. výročí vzniku střediska teorie architektury a rozvoje sídel. *Architektura ČSSR XLVIII*, 1989, č. 2, s. 86–87.

LIEBSCHER, Adolf. Odbor architektury a pozemního stavit. na čes. vys. škole technické v Brně. Reforma studia v rámci jednotné vysoké školy architektury. *Architekt SIA XXXV*, 1936, s. 53–58.

MATOUŠEK, Vladimír: Úvahy o současném a výhledovém bydlení v západních zemích. *Architektura ČSR XX*, 1961, č. 1, s. 49–53.

MATOUŠEK, Vladimír. Výzkumný ústav výstavby a architektury – urbanistické pracoviště – nositel Řádu práce v Brně. *Architektúra & urbanizmus. Časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu/Journal of Architectural and Town-planning Theory* I, 1967, č. 1, s. 102–104. ISSN 0044-8680.

MATOUŠEK, Vladimír: 50 let československého urbanismu ve svobodné republice. *Urbanismus a územní plánování*, 1968, č. 6, s. 241–249.

MATOUŠEK, Vladimír. Zásady a pravidla územního plánování (k připravovanému vydání v r. 1982). Zpravodaj VÚVA. *Architektura ČSR* XLI, 1989, č. 2, s. 330–334.

NOVOTNÁ, Eva. Cestou experimentu. Experimentální bytová výstavba šedesátých let 20. století a SIAL. *Architektúra & urbanizmus. Časopis pre teóriu architektúry a urbanizmu/Journal of Architectural and Town-planning Theory* XLV, 2011, č. 1–2, s. 12–15. ISSN 0044-8680.

NOVOTNÁ, Eva. Jak dál s panelákem? Experimenty v bytové výstavbě z let 1959–1961. *Beton: technologie – konstrukce – sanace* XII, 2013, č. 3, s. 12–15. ISSN 1213-3116.

PAZDEROVÁ, Miluše: K vývoji názorů na sociální funkci obytného okrsku. *Výstavba a architektura*, 1980, č. 5–6, s. 34–39.

POCHOP, Roman. Několik poznámek k řešení pokusných bytových domů v Praze, Hradci Králové a Brně. *Architektura ČSSR* XIX, 1960, č. 8, s. 520–527. ISSN 0300-5305.

POTŮČEK, Jakub. Mezi monumentalitou a utilitarismem. In: PELČÁK, Petr – WAHLA, Ivan (eds.). *Jindřich Kumpošt: [1891–1968]*. Brno: Spolek Obecní dům Brno, 2006, s. 26.

PROCHÁZKA, Vítězslav: Střetávání protikladů ve vývoji naší poválečné architektury. *Výstavba a architektura*, 1976, č. 3, s. 3–21.

PROCHÁZKA, Vítězslav: Cesta naší soudobé architektury za syntézou. *Výstavba a architektura*, 1976, č. 4, s. 3–22.

SLEPIČKA, Alois. Nástin postavení a úkolů společenskovedního výzkumu v předmětné oblasti architektury, urbanismu a územního plánování. *Architektura ČSR* XLVI, 1987, č. 1, s. 86–87. ISSN 0300-5305.

STORCH, Karel. Pokusné stavby, prototypy, projekty a studie rozvíjející novou techniku. *Architektura ČSSR* XX, 1961, č. 5, s. 305–314. ISSN 0300-5305.

ŠLAPETA, Vladimír. Architekt Ladislav Žák – tvůrce nového bydlení a ochránce české krajiny. *Fórum architektury a stavitelství* VIII, 2000, č. 9–10, s. 64–75. ISSN 1211-5975.

ŠMÍDEK, Jaroslav. Nábytek v experimentální stavbě. *Architektura ČSSR* XX, 1961, č. 5, s. 215–318. ISSN 0300-5305.

TICHÁ, Lenka. Středoevropská architektura v letech 1956–1963 a bruselský styl. *Umění* IL, 2001, s. 151–160. ISSN 0049-5123.

Internetové zdroje

DOSTALÍK, Jan. *Ekologicky šetrné tendence v československém urbanismu a územním plánování v letech 1918 až 1968* [online]. 2013. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Jiří Kroupa. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/74365/fss_d/ [cit. 16. 2. 2014].

Historie AV ČR. *Akademie věd české republiky* [online]. 23. 11. 2009. Dostupné na http://www.cas.cz/o_avcr/historie/ [cit. 19. 9. 2013].

HOŘEJŠ, Miloš. Nacistická vize Prahy. Jak měla vypadat česká metropole po německém vítězství? *Reflex* XXII, č. 37, 2011 [online]. 15. 9. 2011. Dostupné na: <http://www.reflex.cz/clanek/jine-pribehy-heydrichiady/43301/nacisticka-vize-prahy-jak-mela-vypadat-ceska-metropole-po-nemeckem-vitezstvi.html> [cit. 19. 9. 2013].

JANATA, Michal. *Chodit vertikálně po horizontální zemi*. Rozhovor s Pavlem Halíkem. *ASB: architektúra, stavebníctvo, biznis*. [online]. 12. 2. 2008. Dostupné na: http://www.asb-portal.cz/?article_print=178 [cit. 19. 9. 2013].

KALECKÝ, Lukáš. Středisková soustava osídlení – moderní utopie, nebo tradiční nástroj uspořádání prostoru? *Deník veřejné správy* [online]. 29. 5. 2012. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6544450> [cit. 12. 2. 2014].

KOKEŠ, Václav. *K panelovému domu* (proseminární práce). Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav pro dějiny umění [online]. 17. 1. 2010. Dostupné z: <http://pasik4a.blog.cz/1001/k-panelovemu-domu> [cit. 8. 2. 2014].

KUPKA, Jiří: Státní regulační komise a rozvoj Prahy. *Urbanismus a územní rozvoj* XII, 2009, č. 6, s. 38 [online]. 2009. Dostupné na: http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2009/2009-06/08_statni.pdf [cit. 12. 9. 2013].

LUKEŠ, Zdeněk: ARCHITEKTURA: PASisté. *Neviditelný pes* [online]. 8. 9. 2009. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/architektura-pasiste-0t3-/p_architekt.asp?c=A090907_112206_p_architekt_wag [cit. 14. 2. 2014].

MUSIL, Jiří. Poznámky o české sociologii za komunistického režimu. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review* XL, 2004, č. 5, s. 573–595. ISSN 2336-128X [online]. 2004. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/d17ce45e62972e6f16ccc25ad0d8981a04317952_614_503musil14.pdf [cit. 15. 2. 2014].

NAVRÁTILOVÁ, Alena. *Výroční zpráva za rok 2012. Česká republika. Ústav územního rozvoje, organizační složka státu*, březen 2013 [online]. 4. 4. 2013. Dostupné z: <http://www.uur.cz/default.asp?ID=4608> [cit. 14. 2. 2014].

SKULINOVÁ, Darja. Historie panelové bytové výstavby. *Stavitel. Ihned.cz* [online]. 12. 4. 2004. Dostupné na: http://stavitel.ihned.cz/1-10024780-14749700-G00000_detail-e2 [cit. 12. 9. 2013].

ÜBERALL, Ivo: *Budova Teoretických ústavů LF UP v Olomouci v kontextu socialistického realizmu* (bakalářská diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav hudební vědy, Sdružená uměnovědná studia, 2008. 48 s. [online]. 9. 6. 2008. Dostupné na: http://is.muni.cz/th/180833/ff_bUberall-BC.txt [cit. 17. 9. 2013].

VALDHANSOVÁ, Lucie. Bohuslav Fuchs. *Brněnský architektonický manuál* [online]. 2009–2012. Dostupné na: <http://www.bam.brno.cz/architekt/2-bohuslav-fuchs> [cit. 19. 9. 2013].

9. CURRICULUM VITAE

Mgr. Markéta Žáčková, narozena 7. 2. 1974 v Brně

VZDĚLÁNÍ

- 09/ 2009 - nyní PhD studium oboru Urbanismus Fakulta architektury VUT v Brně
09/ 1999 – 06/ 2002 Filozofická fakulta Masarykovy univerzity Brno
Seminář dějin umění
interní doktorské studium, obor Obecná teorie a dějiny umění -
nedokončeno
1993–1999 Masarykova univerzita Brno, Filozofická fakulta,
obor dějiny umění, český jazyk a literatura – Mgr.

PRACOVNÍ ZKUŠENOSTI (výběr od roku 2009)

- 2013 – dosud Ministerstvo kultury České republiky, členka komise pro posuzování
projektů přihlášených do výběrových dotačních řízení na podporu
profesionálního výtvarného umění
2011 – dosud Fakulta výtvarných umění Vysokého učení technického v Brně; produkční
a editorská činnost; externí koordinátorka projektů mezifakultní
spolupráce; od 2012 interní
2001 – dosud Centrum pro středoevropskou architekturu / Centre for Central European
Architecture – CCEA, Praha, www.ccea.cz, U Půjčovny 4, 110 00 Praha 1;
spoluzakládající člen.
činnost CCEA: výzkumná činnost v oblasti soudobé architektury a
urbanismu se zvláštním zaměřením na středoevropský prostor; pořádání
výstav, přednášek a workshopů
2004 – dosud Sochařský park Kraví hora / Sculpture Park Kraví hora – SPKH, Brno,
www.spkh.cz, Tučkova 14, 602 00 Brno; spoluzakládající člen
činnost SPKH: podpora a rozvíjení mezinárodní komunikace v oblasti
vizuálního umění a environmentalistiky; zkoumání veřejného prostoru a
jeho funkcí v současném městském prostředí

PŘEDNÁŠKOVÁ PRAXE

- 09/ 2012 – dosud Fakulta informatiky Masarykovy univerzity Brno
Katedra počítačové grafiky a designu, Základy výtvarné kultury I a II
09/ 2000 – 06/ 2001 Filozofická fakulta Masarykovy univerzity Brno
Seminář dějin umění, v rámci interního doktorského studia oboru Obecná
teorie a dějiny umění přednášky z předmětů Úvod do studia dějin umění,
Metodologie dějin umění.

GRANTY (výběr od roku 2009)

- 01/2014 – 12/2014 Mezifakultní specifický výzkum FA a FaVU VUT v Brně, „Aby k sobě
lidé měly blíž“, reg. č. FA/FAVU-S-14-2340; zahájení: 1. 1. 2014,
ukončení: 31. 12. 2014; (spolu s J. Kořínkovou, J. Koutným, J. Kristkem, J.
Sedlákem, Š. Svobodovou a J. Zálešákem)
01/2013 – 12/2013 Mezifakultní specifický výzkum FA a FaVU VUT v Brně,
reg. č. FA/FAVU-S-13-1898; zahájení: 1. 1. 2013, ukončení: 31. 12. 2013;
„Umění a architektura jako nástroje konstrukce veřejného prostoru v
období socialismu a jejich reflexe v současném umění“; (spolu s G.
Blažkovou, V. Dobešovou, J. Chybíkem, J. Kořínkovou, I. Rullerem, J.
Sedlákem)
2009 Urbanity – Twenty Years Later (<http://www.urbanityproject.eu/>)

– výzkumný projekt realizovaný Centre for Central European Architecture (CCEA) byl zaměřen na radikální změny městského prostoru v posledních

VÝSTAVNÍ A KURÁTORSKÁ ČINNOST (výběr od roku 2009)

- 07-11/2014 14. mezinárodního bienále architektury v Benátkách; prezentace tématu Výzkumný ústav výstavby a architektury pro oficiální doprovodný program v Santa Maria della Visitazione, Organizátor: Polish Modern Art Foundation (PMAF), Varšava
8. 11. – 31. 12. 2012 „Oživit a ozvláštnit“ (urbanismus a sochařská výzdoba sídlišť v Brně), výstavní prostory Archivu Masarykovy univerzity, organizátor Sculpture Park Kraví hora, o.s.
19. 10. – 23. 12. 2011 Čtení místa. Řešení parkové lokality Kraví hora v Brně – workshop, výstava, cyklus přednášek; realizováno ve spolupráci FA a FaVU VUT v Brně, SPKH o.s. a Domu umění města Brna; Galerie tic města Brna.

PŘÍSPĚVKY NA KONFERENCÍCH (výběr od roku 2009)

19. 2. 2014 Hranice experimentu. Experiment ve výtvarném umění, architektuře, literatuře, filmu, ekonomii a politice 60. let 20. století, Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze – přednáška Mezi experimentem a byrokracií. Výzkumný ústav výstavby a architektury a příspěvek do časopisu Sešit pro umění a příbuzné zóny
29. 1. 2014 Brno nepostavené, Dům umění města Brna, přednáška Historie projektu Akademického náměstí v Brně; spolu s Mgr. Janou Kořínkou, Organizátoři: UN3 FA VUT v Brně a Dům umění města Brna
- 10/2013 Organizace konference Pokusy o záchranu. Role občanských iniciativ v úsilí o ochranu architektury, urbanismu a výtvarného umění z období socialismu v Československu, Uměleckoprůmyslové muzeum Moravské galerie v Brně, 10. 12. 2013;
26. – 27. 9. 2013 Architektura v perspektivě. Architektura a urbanismus 2. poloviny 20. století, Vysoká škola báňská Technické univerzity v Ostravě; 26. 9. 2013 – přednáška v sekci Urbanismus a veřejný prostor a příspěvek do sborníku Architektura a urbanismus 2. poloviny 20. století, Vysoká škola báňská Technické univerzity v Ostravě; 20. 4. 2012 – přednáška v sekci Proměny měst a vesnic a příspěvek do recenzovaného sborníku; spolu s Mgr. Janou Kořínkou

PUBLIKACE (výběr od roku 2009)

ŽÁČKOVÁ, Markéta. „*Byl sice jistý plán...*“ Výzkumný ústav výstavby a architektury a experimentální bytová výstavba počátku 60. let 20. století. In: *Sešit pro umění, teorii a příbuzné zóny*. ISSN: 1802-8918. V recenzním řízení.

KOŘÍNKOVÁ, Jana – ŽÁČKOVÁ, Markéta. Výtvarné umění jako součást smuteční síně v Brně-Židenicích. In: *Smuteční síň v Brně-Židenicích*. 1. vyd. Brno: Vysoké učení technické v Brně, 2013. s. 113–155. ISBN: 978-80-214-4838-4.

ŽÁČKOVÁ, Markéta. Horní náměstí v Přerově: historické jádro bez funkce městského centra. In: *Architektura a urbanismus 2. poloviny 20. století. Sborník z konference Architektura v perspektivě*, 26. – 27. 9. 2013. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Fakulta stavební, 2013. s. 77–87. ISBN: 978-80-248-3148-0.

KOŘÍNKOVÁ, Jana – KUPKOVÁ, Marika – ŽÁČKOVÁ, Markéta (eds). *Oživit a ozvláštnit. Výtvarné umění v prostoru brněnských sídlišť / To Brighten Up and Make It Special. Fine Arts in the Space of Brno Housing Estates*. 1. vyd. Brno: SPKH, 2012. [202] s. ISBN 978-80-260-3722-4.

KOŘÍNKOVÁ, Jana – ŽÁČKOVÁ, Markéta. Čtyři příklady pojetí výtvarné výzdoby veřejných prostranství brněnských sídlišť z období 50. – 80. let 20. století. In: *Proměny architektury 2. poloviny 20. století. Sborník z konference Architektura v perspektivě*, 18. – 19. 4. 2012. Praha: Gasset, s. 130–146. ISBN: 978-80-87079-27- 0.

SEDLÁK, Jan et al. *Slavné brněnské vily. 77 domů s příběhem*. 1. rozš. a přeprac. vyd. v jazyce českém. Brno: Foibos Books, 2013. 290 s. ISBN 978-80-87073-62-9.

ŽÁČKOVÁ, Markéta – KOŘÍNKOVÁ, Jana (eds.). *SPKH 2010. Soukromé a veřejné (čtení místa)*. Brno: SPKH, 2010. 39 s. ISBN: 978-80-254-8925-3.

KUPKOVÁ, Marika – ŽÁČKOVÁ, Markéta. *Městské zásahy. Bratislava 2008 – Praha 2010 – Brno 2011*. Studijní materiál pro střední školy [online] 16. 10. 2010. Dostupné na: http://www.dum-umeni.cz/uploads/mestske_zasahy_material_pro_skoly.pdf [cit. 30. 9. 2012].

KUPKOVÁ, Marika – ŽÁČKOVÁ, Markéta. *Architekt odpadu* [online]. Studijní materiál pro střední školy. [online] 25. 8. 2009. Dostupné na: http://www.aerofilms.cz/soubory/Architekt-odpadu/Skolni_material.pdf [cit. 30. 9. 2012].

ŽÁČKOVÁ, Markéta. Dynamický investor, variabilita funkcí. *Architekt: nezávislý čtrnáctideník architektů*. LV, 2009, č. 10, s. 22. Praha: Architekt1990-. ISSN 0862-7010. Dostupné také na: http://www.architekt-casopis.cz/files/uploaded/ca/ca_2009_10_TOP_REALIZACE.pdf [cit. 30. 9. 2012].

ŽÁČKOVÁ, Markéta. Kontejnery nad Prahou. *Architekt: nezávislý čtrnáctideník architektů*. LV, 2009, č. 7, s. 52. Praha: Architekt 1990-. ISSN 0862-7010. Dostupné také na: http://www.architekt-casopis.cz/files/uploaded/ca/ca_2009_07_obytne_kontejnery.pdf [cit. 30. 9. 2012].

ABSTRAKT

Předkládaná disertační práce je věnována historii a činnosti urbanistického pracoviště Výzkumného ústavu výstavby a architektury v Brně (VÚVA) od jeho založení v roce 1954 po zrušení v roce 1994. V rámci specifikace profilu tohoto pracoviště jsou představeny jeho hlavní výzkumné úkoly a publikace, které po druhé světové válce zásadně přispěly k formulaci teorie a metodologie urbanismu a územního plánování v Československu. Zvláštní pozornost je při tom věnována zhodnocení těch úkolů a publikací, jejichž řešitelé a autoři uplatňovali interdisciplinární přístupy a – navzdory totalitnímu režimu – dokázali maximálně využívat zkušeností ze zahraničí a vytvářet natolik vlivná díla jako například *Zásady a pravidla územního plánování*. Činnost brněnského pracoviště VÚVA je zachycena rovněž z perspektivy klíčových osobností, které stály u jeho zrodu a dlouhodobě se úspěšně podílely na jeho fungování: Ing. arch. Vladimír Matoušek, CSc., druhý vedoucí urbanistického pracoviště VÚVA, a Ing. arch. Dušan Riedl, CSc., teoretik architektury a urbanismu a přední odborník na památkovou péči u nás. Hlavním záměrem práce je vytvořit vůbec první komplexní pojednání o činnosti brněnského pracoviště VÚVA, neboť daná problematika dosud nebyla předmětem vědeckého zájmu.

ABSTRACT

The dissertation explores the history and activities of the Brno-located Town and Country Planning Department of The Research Institute for Building and Architecture (RIBA) since its foundation in 1954 until its abolishment in 1994. As a part of the department functioning, a description of its main research tasks and publications, which had played an essential part while formulating theory and methodology of urban planning after the 2nd World War in Czechoslovakia, are introduced. Special attention is paid to tasks and publications whose authors and research workers applied interdisciplinary approaches and – in spite of the prevailing totalitarian regime – managed to apply their experience acquired abroad to produce highly influential works such as *The Principles and Rules of Spatial Planning*. Another objective of the dissertation is the creation of a complex bibliography of texts that were produced by the department (books, reports on the outcomes of research tasks that had been explored at the Town and Country Planning Department and that were released internally as handbooks serving research workers of the institute and other institutions focusing on building and architecture). Depictions of the Brno department of RIBA from the perspective of two of its significant representatives who have outlived the institution they had witnessed to be founded and to the functioning of which they had significantly contributed, become a key part of the text: Ing. arch. Vladimír Matoušek, CSc., the second head of the Town and Country Planning Department of RIBA and Ing. arch. Dušan Riedl, CSc., a theoretician of architecture and urban planning and a top expert on Czech national heritage. As the topic has not yet been subjected to scholarly research, the main objective of the work is to create the very first complex text on the Brno department of RIBA and its activities.